

UNIVERZITET CRNE GORE

Filozofski fakultet

Studijski program za obrazovanje učitelja

Nikšić

Ivana Jovanović

**METODIČKA INTERPRETACIJA KRATKE NARODNE PRIČE
U PETOM RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE**

MASTER RAD

Nikšić, 2022. godina

UNIVERZITET CRNE GORE

Filozofski fakultet

Studijski program za obrazovanje učitelja

Nikšić

**METODIČKA INTERPRETACIJA KRATKE NARODNE PRIČE
U PETOM RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE**

MASTER RAD

Studentkinja,

Ivana Jovanović

Br. indeksa 769/17

Mentorka,

Prof. dr Dijana Vučković

Nikšić, septembar 2022. godine

PODACI I INFORMACIJE O MAGISTRANDU

Ime i prezime: Ivana Jovanović

Datum i mjesto rođenja: 03. oktobar 1998. godine u Podgorici

Naziv završenog osnovnog studijskog programa: Studijski program za obrazovanje učitelja (Filozofski fakultet, Univerzitet Crne Gore)

Godina diplomiranja:

INFORMACIJE O MASTER RADU

Naziv postdiplomskog studija: Metodika nastave maternjeg jezika

Naslov rada: Metodička interpretacija kratke narodne priče u petom razredu osnovne škole

Fakultet na kojem je rad odbranjen: Filozofski fakultet u Nikšiću

UDK, OCJENA I ODBRANA MASTER RADA

Datum prijave master rada: 27. april 2022.

Datum sjednice Vijeća univerzitetske jedinice na kojoj je prihvaćena tema: 25. maj 2022. godine, pod brojem 01/3-884/1

Mentor/ka: Prof. dr Dijana Vučković

Komisija za ocjenu rada: Prof. dr Dijana Vučković, prof. dr Veselin Mićanović, doc. dr Jelena Mašnić

Komisija za odbranu rada: Prof. dr Dijana Vučković, prof. dr Veselin Mićanović, doc. dr Jelena Mašnić

Lektor:

Datum odbrane:

Zahvalnica

Hvala mojoj porodici i prijateljima na bodrenju i strpljenju!

Osobitu zahvalnost dugujem svim učenicima/učenicama i učiteljima/učiteljicama koji su bili dio ovog istraživanja. Zahvaljujem se upravi OŠ „Vuko Jovović“ i OŠ „Njegoš“.

Posebnu zahvalnost dugujem svojoj mentorki prof. dr Dijani Vučković na podršci, izdvojenom vremenu i uloženom trudu, kao i svojoj učiteljici Snežani Stanišić.

Sažetak

Za temu ovog rada uzeta je metodička interpretacija kratke narodne priče zbog činjenice da se specifičnost tih priča ogleda u oslikavanju univerzalnih ponašanja i svakodnevnih situacija na takav način da podučavaju mlade generacije prenoseći im vjekovno narodno iskustvo.

Cilj ovog rada je, sa jedne strane, da se utvrdi stepen razumijevanja narodne priče od strane učenika petog razreda osnovne škole, a sa druge strane utvrditi stepen uticaja inovativnih načina interpretacije na razumijevanje narodne priče od strane učenika i stepen primjene takvih načina interpretacije od strane učitelja. U tu svrhu odabran je uzorak iz dvije osnovne škole na području Danilovgrada, odnosno ispitana su 153 učenika. Uzorak „učitelji” čine profesori razredne nastave koji predaju petom razredu u različitim školama na području Crne Gore, njih 35.

Predmet istraživanja je čitanje i razumijevanje narodne priče u petom razredu osnovne škole. Utvrdićemo koji su najčešći problemi sa kojima se susreću učenici i učitelji u nastavi narodne književnosti, odnosno narodne priče, ali i koliko su nastavnici inovativni kada su u pitanju načini interpretacije narodne priče.

Ovaj master rad se sastoji iz dva dijela – teorijskog i empirijskog. U prvom dijelu biće više riječi o narodnoj književnosti, narodnoj priči kao njenoj specifičnoj vrsti, ishodima koji se ostvaruju njenim čitanjem i analizom.

U drugom, empirijskom dijelu biće prikazana metodologija istraživanja: predmet, cilj, zadaci, hipoteze primijenjene metode istraživanja su: teorijska i deskriptivna. Ove metode, kao i odgovarajuće istraživačke tehnike i instrumenti su nam omogućili da testiramo hipoteze.

Došli smo do zaključka da i učenici i nastavnici imaju određene poteškoće u čitanju i tumačenju djela narodne književnosti. Glavni problemi sa kojima se susreću nastavnici jesu kako približiti svijet djela narodne književnosti učenicima i na najkvalitetniji način im pomoći da shvate nepoznate riječi i arhaizme, kao i poruke koje ta djela sadrže. Učenici su ti koji imaju probleme u doživljavanju svijeta djela narodne književnosti, čemu su glavni uzročnici nepoznate riječi koje ili doživljavaju na pogrešan način ili ih uopšte ne mogu shvatiti. Još jedan zaključak do kojeg smo došli zaslužuje naročitu pažnju, a to je da učenici smatraju da ih narodne priče, i uopšte narodna književnost, naročito interesuju, dok nastavnici smatraju da su učenici veoma malo zainteresovani za čitanje djela narodne književnosti. Stav nastavnika se pokazao kao vjerodostojniji, jer su

odgovori učenika na većinu pitanja koja su se odnosila na narodnu priču koju su u ovom istraživanju čitali bili površni ili nepotpuni.

Ključne riječi: narodna književnost, narodna priča, metodička interpretacija, inovacije, recepcija.

Abstract

The topic of this paper is the methodical interpretation of a short folk tale due to the fact that the specificity of these stories is reflected in the depiction of universal behaviors and everyday situations in such a way that they teach young generations by passing on centuries-old folk experience.

The aim of this paper is, on the one hand, to determine the degree of understanding of folk tales by fifth grade elementary school students, and on the other hand, to determine the degree of influence of innovative methods of interpretation on the understanding of folk tales by students and the degree of application of such interpretation methods by teachers . For this purpose, a sample was selected from two primary schools in the area of Danilovgrad, i.e. 153 students were examined. The sample "teachers" consists of fifth grade teachers from different schools in the territory of Montenegro, 35 of them.

The subject of the research is the reading and understanding of folk tales in the fifth grade of primary school. We will determine the most common problems faced by students and teachers in the teaching of folk literature, i.e. folk tales, but also how innovative teachers are when it comes to ways of interpreting folk tales.

This master thesis consists of two parts - theoretical and empirical. In the first part, there will be more words about folk literature, the folk story as its specific type, the outcomes that are realized by its reading and analysis.

In the second, empirical part, the research methodology will be presented: subject, goal, tasks, hypotheses. The applied research methods are: theoretical and descriptive. These methods, as well as appropriate research techniques and instruments, allowed us to test the hypotheses.

We came to the conclusion that both students and teachers have certain difficulties in reading and interpreting works of folk literature. The main problems faced by teachers are how to bring the world of works of folk literature closer to students and help them in the best way to understand unknown words and archaisms, as well as the messages these works carry. The students are the ones who have problems in experiencing the world of works of folk literature, the main cause of which are unknown words that they either perceive in the wrong way or cannot understand them at all. Another conclusion we came to deserves special attention, which is that students think that folk stories, and folk literature in general, are of particular interest to them, while teachers think that students are very little interested in reading works of folk literature. The teacher's attitude

proved to be more credible because the students' answers to most of the questions related to the folktale they read in this research were superficial, incomplete or incorrect.

Keywords: folk literature, folk story, methodical interpretation, innovations, reception.

Sadržaj

Uvod.....	11
I TEORIJSKE OSNOVE ISTRAŽIVANJA.....	13
1. Narodna književnost – značenje i imenovanje.....	13
1.1. Klasifikacija narodnih usmenih tvorevina.....	14
1.2. Zastupljenost narodne književnosti u nastavnom programu i čitankama.....	15
1.3. Interesovanje učenika mlađih razreda za narodnu književnost.....	18
2. Narodna priča u nastavi.....	19
2.1. Faktori od kojih zavisi razumijevanje narodne priče.....	19
2.2. Motivisanje učenika za čitanje narodnih priča.....	20
2.3. Interpretacija narodne priče i njene specifičnosti.....	21
2.4. Lokalizovanje narodne priče.....	22
2.5. Angažovanje učenika kao faktor razumijevanja i saznavanja narodne priče.....	23
2.6. Nepoznate riječi.....	24
3. Poruke u narodnim pričama.....	25
4. Ishodi nastave i ishodi učenja pri interpretaciji narodne priče.....	26
4.1. Obrazovni značaj narodne priče.....	26
4.2. Vaspitni značaj narodne priče.....	27
4.3. Funkcionalni značaj narodne priče.....	28
4.4. Obrazovno-vaspitni ishodi.....	28
II EMPIRIJSKI DIO ISTRAŽIVANJA.....	32
1. Metodologija istraživanja.....	32
1.1. Značaj i karakter istraživanja.....	32
1.2. Predmet i problem istraživanja.....	32
1.3. Cilj i zadaci istraživanja.....	33
1.4. Naučno-istraživačke hipoteze.....	34
1.5. Metode i instrumenti istraživanja.....	34

1.6. Uzorak i populacija.....	35
1.7. Obrada i interpretacija dobijenih rezultata.....	37
2. Zaključak.....	62
3. Literatura.....	64
4. Prilozi.....	66

Uvod

Svjesni činjenice kako i koliko priče utiču na nas, naročito na djecu, odabrali smo upravo jednu njihovu vrstu (narodnu priču) kao glavnu okosnicu ovog rada. Bogatstvo mogućnosti uticanja na razvoj i mijenjanje svakog učenika koje nam narodne priče pružaju jedino se mogu iskoristiti uz adekvatno promišljanje o sadržaju, njegovu analizu i sve ostale aktivnosti koje prethode i slijede njihovu interpretaciju.

Da bi metodička interpretacija bila uspješna, učitelj mora ispuniti određene zahtjeve koje postavlja metodologija metodike nastave književnosti (Stojanović, 2014), što je naročito važno kada je narodna književnost u pitanju. Osim toga, interpretacija narodne književnosti mora biti u skladu sa ishodom učenja. Može se reći da je interpretacija književnog djela uspješna onda kada je umjetnička vrijednost djela saznata u cjelini od strane učenika, a zahvaljujući njihovom angažovanju. Očigledno je da učiteljev zadatak u svemu tome nije ni najmanje jednostavan. Uz sve navedeno, važan zadatak učitelja je da ostvari vaspitno-obrazovne funkcije i mogućnosti koje narodna književnost nosi sa sobom. U krajnjem, da bi nastavnikova kompleksna uloga bila uspješna i učenici postigli dobre rezultate, on mora težiti da pronalazi i bira inovativne načine interpretacije i motivisanja učenika kako bi oni postali i ostali zainteresovani za djela narodne književnosti. Mišljenje da se na inovativan i kreativan način ne pristupa časovima čitanja i obrade narodne književnosti, te da ovaj dio književnosti nije privlačan danas i da „Svi uglavnom ostaju ravnodušni prema ovom delu književnosti, kao da je njeno vreme prošlo“ (Stojanović, 2021: [Буба Стојановић: Место народне књижевности у наставном програму и читанкама за млађе разреде основне школе - ИНАКУ \(inaku.mk\)](#) Preuzeto 31/08/2022 u 17.32h), bio je inspiracija da narodna književnost, sa posebnim akcentom na narodnoj priči, bude tema, okosnica ovog rada.

Narodna književnost, odnosno narodna priča kao poseban i specifičan književni žanr je, prema našem mišljenju, nedovoljno bila predmet proučavanja. Ovo proučavanje će težiti da istakne značaj narodne priče kao načina upoznavanja djece mlađeg školskog uzrasta sa folklorom naše kulture, te da istakne etičke, obrazovne, vaspitne, a prije svega estetske vrijednosti narodne književnosti i njene književne vrste – narodne priče.

Kao šire područje ovog rada odabrana je narodna književnost, dok je predmet ovog rada čitanje i razumijevanje narodne priče u petom razredu osnovne škole. Cilj rada jeste upravo utvrditi moguće, česte probleme sa kojima se susreću kako nastavnici tako i učenici pri interpretaciji i razumijevanju narodne priče. Iz definisanog problema, odnosno cilja istraživanja definisali smo i glavnu, osnovnu hipotezu.

Rad je podijeljen na dva dijela. U prvom dijelu osvrnuli smo se na narodnu književnost i narodnu priču, njihovu specifičnu i raskošnu strukturu. U drugom dijelu fokusirali smo se na empirijsko istraživanje i prikazali rezultate koje smo dobili statističkom analizom. Svi rezultati su interpretirani i praćeni diskusijom.

U zaključku smo dali završnu riječ, sumirali rezultate do kojih smo došli i naše viđenje cjelokupnog odnosa prema narodnoj književnosti. To nam je dalo mogućnost da damo predloge za neka naredna istraživanja.

I TEORIJSKE OSNOVE ISTRAŽIVANJA

1. Narodna književnost – značenje i imenovanje

Istorija i mnogi zapisi koji datiraju iz nje svjedoče o čovjekovoj vječitij želji da se ostvari kao umjetnik i stvaralac. U svom tom traganju, čovjek uviđa da je upravo riječ najprirodnije sredstvo za ispoljavanje dubokih osjećanja, nada, bojazni, strahova, želja, vjerovanja i misli. Kao rezultat čovjekove potrebe da izrazi jezikom već stvorene (maštom, sanjanjem ili iskustvom) predstave, nastajali su postepeno različiti oblici kazivanja i različita djela koja su danas dio narodne književnosti. Narodna književnost „Postoji kod svih naroda, stvarala se usmeno i prenosila se usmenom predajom, točnije, od usta do usta i s koljena na koljeno“ (Zadravec, 2019: 1).

Narodna ili usmena književnost, kao oblik umjetničkog jezičkog stvaranja, najstariji je i najdugotrajniji oblik (Marković, 2020). „Usmena književnost stara je koliko i sam čovek, a pojedine nacionalne književnosti onoliko koliko i svest o nacionalnom identitetu“ (Marković, 2020: 21). Odražavajući čovjekov život i uslove života, shvatanja i poglede društva, narodna književnost se mijenjala, nastajali su i nestajali pojedini oblici kazivanja. Jedna komponenta je ostala ista – prenošenje otkrića usmenim putem.

„Nastala u periodu divljaštva, ona je u varvarstvu i klasnom društvu dobijala novu sadržinu i nove oblike, uvek u tesnoj vezi s načinom života odgovarajuće epohe“ (Čutović, 2014: 18). Dalji razvoj civilizacije snažno se odrazio na književnost, prednost je sve više dobijala pisana riječ. „Usmena baština, s druge strane, postajala je predmet istraživanja humanističkih disciplina“ (Samardžija, 2011: 204).

Pod uticajem brojnih dešavanja na Balkanu (ratovi, migracije, osvajanja...) dolazi do prožimanja različitih kultura, što je izvršilo snažan uticaj na književnost. Sve te promjene rezultirale su sistematskim bilježenjem usmenih tvorevina. „Usmene narodne tvorevine dostigle su i pokazale visok stepen oformljenosti u trenutku kada je započeo proces njihovog sistematskog beleženja i objavljivanja“ (Marković, 2020: 22). Sve zasluge za prikupljanje, sređivanje i bilježenje narodnih priča i pjesama koje su nastale na našem području pripadaju Vuku Stefanoviću Karadžiću. Njegove zbirke su ostale neprevaziđene, ne samo po obimu odabranog korpusa već po njegovim estetskim dometima (Samardžija, 2011).

Nijedna književnost nije toliko često mijenjala svoje ime kao što je to slučaj sa sada poznatom narodnom ili usmenom književnošću (Zdravec, 2019). Narodna književnost, usmena književnost, folklor, tradicionalna književnost, anonimna književnost samo su neki od sinonima koji se javljaju i koriste. „Ima se utisak da svaka od ovih odrednica ima za cilj da istakne osobenost ove književnosti koju smatra dominantnom“ (Marković, 2020: 23).

Terminom *narodna*, koji je i stariji, označavaju se djela koja su nastala u jednom narodu, dok termin *usmena* označava način njenog saopštavanja, postojanja i prenošenja (Marković, 2020).

1.1. Klasifikacija narodnih usmenih tvorevina

Prenošenjem sa koljena na koljeno umotvorine narodnih nepoznatih pojedinaca mijenjale su svoj oblik što je dovelo do nestajanja, nastajanja, ustaljivanja i formiranja različitih vrsta narodne književnosti. Sve te varijacije nastale su kao rezultat uticanja individualnih i kolektivnih faktora. Svakim kazivanjem djelo se ponovo stvara, pripovjedač ga prilagođava svojim sposobnostima, ali i karakteristikama kolektiva o kojem i kojem kazuje, kojem je namijenjena. „Stepen promjenjivosti povezan je i sa žanrovskim normama, namenom oblika i njegovom ulogom u usmenoj kulturi“ (Samardžija, 2011: 208).

Tri osnovna književna roda u narodnoj književnosti su: lirska poezija, epska poezija i usmena proza. Uz njih kao posebne kategorije mogu se uočiti i lirsko-epske vrste i kratki govorni oblici, forme.

U okviru ove podjele književni rodovi su dalje podijeljeni na vrste, i to:

- Poezija na:
  - Narodne lirske pjesme,
  - Narodne epske pjesme i
  - Narodne lirsko-epske pjesme.

- Proza na:
  - Pripovijetke,
  - Predanja i

- Kratke narodne umotvorine.

„Narodne pripovetke ili priče, kako se u nekim krajevima nazivaju, čine osnovnu masu narodne proze“ (Deretić, 1983: 23) i njihova osnovna karakteristika jeste razvijena fabula. U narodnim pričama preovladavaju realistički elementi iz svakodnevnog života naroda, pojedinaca koji se „bore“ sa prirodnim silama, strahovima, nepoznanicama... „U njima se jasno vidi njegov pogled na svet i život – od najstarijih vremena do današnjih dana“ (Janjić, 1998: 66).

Klasifikacija pripovijedaka je izuzetno problematična, ali je svakoj kategoriji zajednička poučna dimenzija. Kazujući o postupcima pojedinaca ili kolektiva, pripovjedač nastoji da pošalje jasnu poruku o posljedicama takvih ponašanja i da ih koriguje.

Stvarajući priče i pjesme, čovjek je vjerovao da može da utiče i pridobije nevidljive sile upravo zahvaljujući riječima, da pronade rješenje za sva složena pitanja života i čovjekovog opstanka (Stanisavljević, 1991). Kod pričanja priča najvažnije je da onaj koji priča priču, koji najčešće nije njen tvorac, upravlja cijelim tokom pričanja. Od njegove vještine improvizacije, gestikulacije i mimike, boje i visine glasa zavisi hoće li dodavati, oduzimati, širiti ili sužavati priču, njenu fabulu, i na taj način doprinijeti da pričanje bude uspješnije (Zadravec, 2019). U svemu tome, pričalac mora da teži da zadovolji ukus i potrebe svojih slušalaca i ne iznevjeri njihova očekivanja. Takvim odnosom on osigurava dalje prenošenje priče, njeno mijenjanje i usavršavanje.

1.2. Zastupljenost narodne književnosti u nastavnom programu i čitankama

Činjenica da se djela narodne književnosti nalaze u nastavnim programima za najmlađe razrede osnovne škole govori o njenoj važnosti u ostvarivanju vaspitno-obrazovnih ishoda. Marković, citirajući Rosandića, navodi da: „Književnoumetnički sadržaj postaje nastavni sadržaj na osnovu estetskih, nacionalnih, recepcijskih i pedagoških karakteristika, što znači da samo reprezentativna, vrhunska dela nacionalne i svetske književnosti koja u sebi nose pedagoške vrednosti mogu biti uvršćena u nastavni program određenog razreda“ (Marković, 2020: 64). Analizirajući nastavni program u Republici Srbiji, Marković (2020) ukazuje na to da se učenici od prvog do četvrtog razreda upoznaju sa najvećim brojem vrsta narodne književnosti. Osim toga, moguće je i da

uočimo kako i kada se pojedine vrste narodne književnosti uvode u nastavu u prva četiri razreda. Njeno saznanje potvrdilo je i proučavanje nastavnog programa koje su sprovele Janićijević i Mitrović (2020). Naime, one zaključuju da se narodnoj književnosti poklanja pažnja već od najmlađih razreda osnovne škole. Nasuprot njihovim zaključcima, Stojanović (2017), analizirajući nastavne programe i čitanke, navodi da i pored nedovoljne zastupljenosti u programima i čitankama neadekvatnog izbora, neusklađenosti sa interesovanjima učenika, primijetna je neadekvatna lingvometodička opremljenost čitanki, što sve može da stvori poteškoće u interpretaciji i recepciji djela. Na teritoriji Hrvatske, prema jednoj analizi (Zadravec, 2019), velika pažnja posvećuje se narodnoj književnosti za djecu.

Sa druge strane, o zastupljenosti narodne književnosti u nastavnim programima za Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost ne nalazimo analize niti njihove rezultate. S obzirom na to izvršili smo analizu nastavnog programa (Predmetni program za CSBH jezik i književnost, 2017) za prvih pet razreda osnovne škole. Kao predloženi tekstovi čijom obradom će se ostvariti postavljeni ishodi dati su:

- Za prvi razred – Ruska narodna priča: *Tri medvjeda*
- Za drugi razred – Narodna priča: *Golub i pčela*
- Za treći razred: Narodna lirska pjesma: *Majka Jova u ruži rodila*
Narodna basna: *Gavran i lisica*
Narodna pripovijetka: *Sedam prutova*
Narodna priča: *De pojedeš tu ne ukradi*

Uz ova djela predložene su *Bajke i basne raznih naroda* za čitanje u nastavcima.

- Za četvrti razred: Narodna pjesma: *Uspavanka*
Narodna bajka: *Čardak ni na nebu ni na zemlji*
Narodna pripovijetka: *Sve, sve ali zanat.*
- Za peti razred: Narodna lirska pjesma: *Kujundžija i hitroprelja*
Narodna bajka: *Biberče*
Narodna basna: *Meded, svinja i lisica*
Narodna priča: *Gazda i nadničar*

U nastavnom programu za prvi razred predloženo je 13 tekstova, od kojih je samo jedan iz oblasti narodne književnosti. U programu za drugi razred slična je situacija, od 15 tekstova jedan pripada

narodnoj književnosti. Program za treći razred je bogatiji djelima narodne književnosti – od 20 tekstova koji su predloženi za čitanje i pet djela za čitanje u nastavcima mjesto pronalazi pet djela iz oblasti narodne književnosti. Predlog tekstova za četvrti razred je sušta suprotnost – od 25 predloženih tekstova svega su tri teksta iz narodne književnosti. Od 24 predložena teksta za peti razred samo su četiri iz oblasti narodne književnosti.

Svakako, spisak tekstova koji se nalazi u nastavnom programu ne ograničava nastavnike, naprotiv daje im kriterijume na osnovu kojih mogu birati tekstove. Međutim, imajući u vidu da je broj časova koji su namijenjeni predmetu Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost za prvi, drugi, treći, četvrti i peti razred 170 da je predviđeno da se u prvom razredu na 75, a u ostala četiri na 60 časova obrađuje književnost, po jedan, tri ili četiri predložena teksta djeluju izuzetno nedovoljno za detaljnije i podrobnije upoznavanje učenika sa bogatstvom narodne književnosti (Predmetni program za CSBH jezik i književnost, 2017).

Čitanka kao prva književna knjiga sa kojom se učenici susreću ima veoma odgovornu ulogu u vaspitanju (Stojanović, 2013). Uloga čitanke ne završava se ostvarivanjem vaspitnih funkcija, ona ima važan zadatak – da upozna i uvede mlade čitaoce u bogatu riznicu književnih djela. Da bi se u tome uspjelo, neophodno je odabrati primjere izuzetne vaspitne i umjetničke vrijednosti, djela u kojima je vidljiv snažan uticaj kulture. „Njihovo prisustvo je značajno iz više razloga: zbog same umetničke vrijednosti, zbog snažnog estetskog, obrazovnog i identitetskog delovanja na učenike, ali i korelacije sa drugim predmetima“ (Janićijević & Mitrović, 2020: 143).

„Kvalitetna čitanka bi morala provocirati učenikovo interesovanje tako da mladi čitaoci i nezavisno od nastavnika imaju želju i potrebu da pročitaju ponuđene tekstove“ (Vučković, 2012: 201-202).

1.3. Interesovanje učenika mlađih razreda za narodnu književnost

Odrastajući, ulazeći u nove faze razvoja, dijete mijenja svoja interesovanja, počinje da se interesuje za druge ljude, njihove živote, osjećanja, iskustva itd. Takve promjene senzibiliteta i interesovanja moraju biti praćene adekvatnom literaturom. Djetetu treba omogućiti da zadovolji svoja interesovanja kada su u pitanju njegovi preci, prošlost, uslovi i način nekadašnjeg života, vrijednosti i imperativi određenog doba iz prošlosti... Djela narodne književnosti, uz svoju estetsku vrijednost, koja je i primarna, mogu omogućiti uvođenje u bogatu prošlost i njeno upoznavanje.

Čitalačka interesovanja učenika se mijenjaju i nameće se pitanje da li te promjene prate nastavni program, planovi i čitanke. Djeca pokazuju interesovanje za čitanje djela narodne književnosti, ali se to interesovanje smanjuje. „Učenici III razreda pokazuju veću zainteresovanost od učenika IV razreda, te je potrebno otkriti uzroke smanjenja interesovanja u IV razredu i preduzeti konkretna metodička rešenja“ (Stojanović, 2017: 126). Djeca mlađeg školskog uzrasta najviše vole da čitaju narodne bajke, zatim šaljive narodne priče, zagonetke, poslovice i pitalice (Stojanović, 2017).

Razlog za mijenjanje čitalačkih interesovanja leži u činjenici da je djetinjstvo nekoherentno i da se sastoji od relativno autonomnih faza (Vuković, 1989). Za svaku fazu razvoja veže se određeno štivo koje je određeno interesovanjima djece. Na uzrastu od sedme do jedanaeste godine dijete se nalazi u drugoj – školskoj fazi i u ovoj samoj fazi dolazi do promjene čitalačkih afiniteta. Na početku ove faze najviše interesovanja dijete pokazuje za bajke i priče o životinjama, zatim „Rado se čitaju i priče o drugim zemljama, priče egzotičnog sadržaja i literatura koja se bavi samim djetetom“ (Vuković, 1989: 39), pri kraju ove faze slabi interesovanje djeteta za čitanjem fantastike i bajke (Vuković, 1989).

Karakteristike svake faze i njihova problematika služe kao orijentiri za izbor literature koja je pogodna za mlade čitaoce. Činjenica je da „Izbore koji se obično preporučuju za pojedine faze ne treba shvatati, naravno, kruto i vjerovati u njihovu apsolutnu relevantnost“ (Vuković, 1989: 41), jer su čitalačka interesovanja određena intelektualnim i biološkim odlikama svakog djeteta, individualna su. Nastavnik mora biti osjetljiv i oslušivati interesovanja svojih učenika kako ona ne bi izgubila povjerenje bilo u knjigu, bilo u sebe (Vuković, 1989).

2. Narodna priča u nastavi

Kroz istoriju književnost se mijenjala i usavršavala. Nastajala su mnoga djela koja na početku nisu bila namijenjena djeci ali su vremenom mijenjala svoj oblik, gubeći mnoge osobine vremena u kom su nastale postale prikladne za dječiju dob i njihov estetski i društveni razvoj (Gojšić, 2016). „Književnost je za djecu veoma bitna jer, osim što im omogućava književni užitak, djeluje odgojno i obrazovno na djetetovo psihološko stanje“ (Gojšić, 2016: 9).

„Književna analiza je maltene anatomija ili hirurgija književnog teksta“ (Petrović, 1965: 30). Čas obrade djela narodne književnosti (narodne priče) sastoji se od sljedećih metodičkih radnji:

- Motivisanje učenika za čitanje;
- Doživljavanje i proučavanje narodne proze;
- Lokalizovanje narodne priče;
- Čitanje narodne priče (interpretativno, istraživačko, izražajno);
- Izvršavanje istraživačkih zadataka.

„Metodičke etape obrade književnog dela su relativno utvrđene, što znači da one nisu, kako neki misle, strog i dosledan metodički recept kojemu treba prilagoditi književnoumetničko delo, ili koje treba mehanički primenjivati na sve oblike književnih tekstova“ (Milatović, 2011: 273).

2.1. Faktori od kojih zavisi razumijevanje narodne priče

Opravdano je postaviti pitanje koliko uspješno djeca na ranom školskom uzrastu razumiju narodne priče. Činjenica je da nisu sve narodne priče namijenjene djeci pogodne za djecu određenog uzrasta. U najvećoj mjeri razumijevanje zavisi od zrelosti djeteta, njegovih kognitivnih sposobnosti, sposobnosti da uoče veze i odnose koji postoje u spoljašnjem svijetu, emocionalne zrelosti, poznavanja kulture i istorije svog naroda. Preduslov za prvu procjenu svega toga je razvojni stadijum na kojem se nalaze djeca. Analizirajući teoriju o razvoju mišljenja Žana Pijažea (1999), dolazimo do saznanja da se učenici petog razreda, koji uglavnom imaju deset godina, nalaze na stadijumu konkretnih operacija. Ovaj stadijum traje od sedme do jedanaeste godine i karakteriše ga sposobnost razumijevanja kako drugi ljudi misle i kako se osjećaju. U ovoj fazi djeca su sposobna da razmišljaju o svijetu koristeći pravila logike. „Ovakav razvoj omogućava

deci da razmišljaju o svetu pomoću pravila logike postepeno oslobađajući se intuitivne misli, karakteristične za preoperacioni stadijum“ (Ilić, 2014: 104). „Zahvaljujući ovim operacijama dete može pojedinačna stečena znanja i iskustva da poveže u koherentnu logičku strukturu što mu omogućava da sistematičnije i uspešnije razmišlja i da njegovo mišljenje bude organizovanije i fleksibilnije“ (Smiljanić, 1999: 90). Imajući to u vidu, opravdano je djecu na ovom uzrastu uvoditi u svijet narodne priče.

Presudan faktor razumijevanja, pored svega navedenog, je i način interpretacije. Pored sadržaja, interpretacija mora da bude usklađena sa psihoemocionalnim, iskustvenim, recepcijskim sposobnostima i interesovanjima učenika. Može se reći da je upravo postupak pripreme učenika za rad i sama organizacija interpretacije glavni uzročnik neuspjeha u razumijevanju narodne priče. Vrlo često, zbog uzrasnih ograničenja u recepciji i specifičnosti svake književne vrste, u tumačenju i usvajanju umjetničkih vrijednosti treba ispoljiti mnogo inventivnosti, sistematičnosti i upornosti da bi se učenici osposobili za postepeno uočavanje, prepoznavanje, doživljavanje i izražavanje doživljenog svijeta djela (Stojanović, 2014). To je naročito važno kada su u pitanju djela narodne književnosti. Ukoliko se proučavanje djela narodne književnosti svede na analitičke radnje narušava se „prirodna datost“ djela, gubi se emocionalna povezanost učenika sa djelom i umjetničkih doživljaja.

2.2. Motivisanje učenika za čitanje narodnih priča

U savremeno organizovanoj nastavi učenik se nalazi u centru svih aktivnosti, od njegovog angažovanja u najvećoj mjeri zavisi uspješnost cjelokupnog procesa. Da bi on bio angažovan, neophodno ga je pripremiti i uvesti u aktivnosti na različite inovativne, zanimljive, integrativne načine, a to je moguće ostvariti adekvatnom motivacijom. Navedeno je posebno važno kada je u pitanju nastava književnosti, osobito narodne književnosti.

„Velika vremenska distanca, sa koje učenici danas primaju i doživljavaju dela narodne književnosti, zahteva dobru motivisanost za dublji emocionalni doživljaj i razumevanje, kao i za formiranje ispravnog stava prema njima“ (Stojanović, 2014: 417). Isključivo kvalitetnim motivisanjem i stvaranjem unutrašnjeg interesovanja moguće je osigurati učenikovo pravilno

doživljavanje svijeta djela narodne književnosti. Motivisanje i pripremanje učenika za čitanje djela narodne književnosti može započeti i prije samog časa obrade. Učenici mogu dobiti različite istraživačke zadatke, neki od tih zadataka mogu biti: pronalaženje i prikupljanje informacija o određenom dijelu prošlosti, o uslovima u kojima su odrastali roditelji njihovih roditelja, pronalaženje fotografija na internetu, posjećivanje muzeja, arhiva, donošenje određenih predmeta koji su korišćeni u prošlosti, sakupljanje zastarjelih riječi, odnosno arhaizama itd. Sve to može da zainteresuje i podstakne učenike da čitaju narodne priče, jer „Važno je pomoći učenicima da osete da postoji razlog zbog koga treba da upoznaju, dožive, osete lepotu književnog teksta“ (Stojanović, 2014: 418). Na taj način učenik postaje aktivni subjekat u procesu obrazovanja i vaspitanja.

2.3. Interpretacija narodne priče i njene specifičnosti

U nastavi Crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti dominantno se koristi metoda interpretativnog čitanja književnih tekstova. „Cilj je interpretativnog čitanja da probudi estetski doživljaj“ (Rosandić, 1977: 31). Organizacija i sama realizacija interpretacije treba da budu usmjerene prema umjetničkom vrijednostima djela, a da bi bila uspješna, mora da bude originalna, estetski motivisana i u skladu sa nastavnim ishodima i zadacima i značajnim didaktičkim načelima (Stojanović, 2014). Interpretaciju narodnih priča treba shvatiti kao kompleksan pripovjedni proces koji nas dovodi postupno do svih bitnih umjetničkih vrijednosti svijeta djela. Takvim odnosom prema djelima narodne književnosti mijenja se njen položaj. Narodne priče nijesu više sredstvo kojim se djeca upoznaju sa istorijom svog naroda, prošlim vremenom i istorijskim događajima, već sredstvo za razvijanje ljubavi prema riječi.

Jasno je da je nastavnikova uloga u svemu tome ključna. Kada je interpretacija književnog teksta u spretnim rukama, onda je ona prava vještina (Petrović, 1965). Od nastavnika kao glavnog nosioca nastavnog procesa očekuje se da osluškuje potrebe i interesovanja učenika, ispituje nastavu i na temelju toga bira metodologiju rada (Stojanović, 2014). Interpretacija narodne priče mora da bude originalna, usklađena sa nastavnim ishodima i povezana sa drugim nastavnim predmetima. Osim toga, nastavnik mora pomoći učenicima da prevaziđu nedoumice i nejasnoće tako što će im omogućiti da stvore širu sliku o djelu upoznajući ih sa vremenom i mjestom gdje je djelo nastalo kao i sa uslovima i uticajima pod kojima je nastalo, što je poznato kao lokalizovanje teksta. U te svrhe nastavnikova interpretacija mora da bude potkrijepljena sa što više različitih

medija. „Korišćenjem različitih medija pri interpretaciji, stvaraju bogatije i celovitije predstave o vremenu koje se opevava, uče da likove i događaje opažaju i doživljavaju iz različitih uglova, sagledavaju u različitim prilikama, otkrivaju osećanja i uočavaju ponašanje“ (Stojanović, 2014: 420). To iziskuje veliko angažovanje nastavnika. Nastava obrade narodne priče organizovana na ovakav način nikako nije statičan i jednostavan posao, već naprotiv, proces pun dinamike. Stoga je zadatak nastavnika da osmisli čas i aktivnosti koje će pomoći učeniku da razumije narodnu priču. On mora biti inovativan, kreativan, koristiti multidisciplinarni, integrativni pristup, različita sredstva koja mu stoje na raspolaganju.

Međutim, primjeri iz prakse nisu odraz i dokaz takvom pristupu. Učitelji imaju probleme u interpretaciji narodne književnosti, naročito epike (Stojanović, 2017). „Najčešći problemi na koje učitelji nailaze pri interpretaciji jesu: veliki broj arhaizama (što su i učenici naveli kao problem), nemogućnost obezbeđivanja audio-vizuelnog doživljaja dela, nedostatak nastavnih sredstava i to što učenici nedovoljno poznaju prilike iz prošlosti“ (Stojanović, 2017:128).

2.4. Lokalizovanje narodne priče

Gotovo da je nemoguće pojedina djela narodne književnosti shvatiti bez poznavanja konteksta, vremenskog i prostornog, u kojem su sama djela nastala. Izdvojena iz uslova koja su ih definisala i podstakla njihovo stvaranje, djela narodne književnosti gube svoju težinu i značaj. S obzirom na to da djela narodne književnosti potiču iz starijih epoha neophodno je učenicima približiti i predstaviti kulturu, način razmišljanja karakterističan za tu epohu, mitologiju, vjerovanja, običaje, ideologije, društvene i političke prilike, naravno u obimu koji učenici mogu da shvate, koje se vežu za taj period prošlosti. Takvim pristupom može se omogućiti učenicima da na racionalniji način razumiju psihološke pobude koje su rezultirale nastankom djela i na temelju toga daju svoj sud o njemu. Bez povezivanja djela sa epohom u kojoj je nastalo, nemoguće je da shvatimo čitav niz ideja koje ono nosi iz prošlosti ili ih izaziva u sadašnjosti (Nikolić, 1999).

2.5. Angažovanje učenika kao faktor razumijevanja i saznavanja narodne priče

„Poruke koje implicitno sadrži svaki književni tekst uobličavaju se u toku saznanja dela od strane čitaoca“ (Stojanović, 2013: 353). Čitanjem djela, njegovom recepcijom, oživljava se svijet djela, čitalac postaje svjestan njegove vrijednosti, nedostataka, prosuđuje, analizira i tumači, doživljava taj svijet. Ostvaruje se njegova recepcija. Recepcija može biti direktna, neposredna, ili indirektna, posredna, gdje je nastavnik posrednik između djela i učenika. Bez obzira o kojoj vrsti recepcije je riječ, učenik mora biti motivisan, zainteresovan i aktivan činilac tog procesa. Navedeno je generalno važno kada je u pitanju čitanje književnosti, ali se mora naglasiti da je to naročito važno pri čitanju djela narodne književnosti. Učenik mora integrisati sva svoja saznanja o vremenu i prilikama u kojima je djelo nastalo i na osnovu svega toga pristupiti upoznavanju samog djela. Na taj način je moguće da razumije postupke književnih likova, motive za određene obrasce ponašanja, njihove osobine i na osnovu svih tih saznanja da kritički i u skladu sa svojim sistemom vrijednosti i znanja koje posjeduje pristupi tumačenju i analiziranju djela. Sve to ne bi bilo moguće ukoliko bi učenik bio pasivan činilac procesa, koji nema želju niti interesovanje da spozna nepoznati svijet dijela i popuni mjesta neodređenosti djela svojim osobenostima i nađe svoje mjesto u njemu. Interpretacija književnog teksta zahtijeva od učenika da budu usredsređeni, podstiče ih na razmišljanje, razvija njihov smisao i osjećaj za lijepo, uči ih i navikava da prave literarne paralele, odnosno vaspitava njihov književni ukus (Petrović, 1965). „Nesumnjivo, odnos delo – čitalac i obrnuto, čitalac – delo, ukoliko je praćen potpunom recepcijom i kvalitetnom interpretacijom, može značajno da utiče na oblikovanje njegove ličnosti“ (Stojanović, 2013: 354).

Kao još jedno rješenje u lišavanju neangažovanosti učenika javljaju se istraživački zadaci, odnosno istraživačko čitanje. Istraživački zadaci učenike podstiču da samostalno otkrivaju i uviđaju književne i umjetničke vrijednosti narodnih priča, da uočavaju i procjenjuju njihov tematski i motivski svijet, likove, njihove osobine, ali i način organizacije i izbor jezičko-stilskih sredstava i postupaka kojima je iskazan, i očitavanje poruka koje su utkane u cijeloj narodnoj priči (Janjić, 1998).

2.6. Nepoznate riječi

Nepoznate riječi, zastarjeli izrazi i arhaizmi su najčešći razlog nerazumijevanja pri čitanju i razumijevanju djela narodne književnosti, što potvrđuje istraživanje koje je sprovela Stojanović (2017: 127): „Čitanje i razumevanje dela praćeno je određenim problemima, pri čemu najveći problem učenicima pričinjava mnoštvo nepoznatih reči, zastarelih reči narodnog govora, ali i svet prošlosti, koji ne mogu vizuelno da zamisle i daleki likovi i događaji o kojima govore.“ U prilog tome ide i činjenica da je horizont očekivanja djece iznevjeren zbog narodnog jezika i arhaičnih izraza zbog čega dolazi do nastanka prevelike estetske distance (Vučković, 2012). Nepoznate riječi otežavaju prijem narodnih tekstova, njihovo adekvatno doživljavanje, a prije svega interpretaciju. „Opšta karakteristika tekstova dečijeg folklora je podložnost znatnim leksičkim transformacijama, kojom prilikom se često ozbiljnije menja i sam tekst“ (Sikimić, 1996: 33). Promjene u leksici koje se javljaju u djelima narodne književnosti, pa tako i u narodnim pričama rezultiraju time da djeca često nepravilno razumiju i zapamte nepoznate i zastarjele riječi narodnog govora (Sikimić, 1996).

Tumačenje nepoznatih riječi je zahtjevan posao u kojem i učenici i nastavnici nailaze na poteškoće. Svakako je u tumačenju takvih riječi važno da učenici budu aktivni i da ulože trud u njihovo razjašnjavanje. Nije opravdano niti dozvoljeno tumačenje nepoznatih riječi izvan konteksta kojem pripadaju – izdvojene iz konteksta riječe gube značenje koje je njime određeno. Ponovnim čitanjem dijela teksta kojem pripada konkretna riječ moguće je približiti se njenom značenju. Istraživačko čitanje prethodi otkrivanju i tumačenju nepoznatih riječi i izraza (Milatović, 2011). Nakon što učenici iznesu svoja shvatanja nepoznatih riječi, nastavnikov zadatak je da dodatno pojašni riječ. Postoje i drugi načini tumačenja zastarjelih riječi. Učenici mogu unaprijed dobiti istraživačke zadatke. Takvim načinom rada se oni dodatno angažuju čime se opredmećivanje nepoznatih riječi i njihovo razumijevanje više očekuje.

3. Poruke u narodnim pričama

Vrijednosti koje su vjekovima provjeravane, životne istine i mudrosti su upravo poruke koje sa sobom nose djela narodne književnosti i srž narodnih priča. Kao takve, neizostavan su dio čitanki svih naroda (Stojanović, 2017).

Vremensko rešetno i brojne civilizacijske promjene koje su zadesile čovječanstvo dokazale su da poruke narodne književnosti ne zastarijevaju, već kako podvlači Stojanović (2017) – imaju da kažu nešto svim ljudima, u svim vremenima i na svim prostorima. Razlog za to jeste činjenica da narodne priče izražavaju kolektivni duh, predstavljaju „kolektivnu dušu naroda“.

Međutim, tumačenje i interpretacija narodnih priča ne smije se svesti na moralnu analizu, već se djelu mora pristupiti kao umjetničkoj cjelini, kao onome što ona i jeste. Cjelokupni put analize djela mora voditi ka njegovoj suštini, ka onome što nam djelo poručuje, ka osnovnoj misli djela koja je iznad njegove same predmetnosti (Nikolić, 1999). Poruke moraju biti proučavane kao integrisani dio umjetničke vrijednosti narodne priče. Uviđanjem, tumačenjem, analizom i sintezom postupaka, namjera, sudbina, konflikata, osobina književnih likova postupno se kristališe jasna ideja priče, njena glavna poruka. Samo na tako organizovan pristup narodnim pričama moguće je oplemenjivati dječije iskustvo i znanje. Tako usvojene poruke postaću stalan dio njihovog moralnog kodeksa, a ne saznanje o osobinama dalekih likova iz daleke prošlosti. Nikako nije dozvoljeno osnovne ideje, poruke narodnih priča istrgnuti iz umjetničkog teksta i tumačiti ih nezavisno od ostatka teksta koji ih uslovljava. Čest je slučaj da se poruke, osnovne ideje, narodnih priča tumače kao zaseban, mali dio časa i kao dodatni posao. Cijeli čas obrade narodnih priča mora da bude tako organizovan da vodi ka kristalisanju i uočavanju ideja priča od samih učenika. Idejna analiza je sastavni dio cjelokupne analize i tako joj treba pristupati.

„Da bi neka plemenita i praktična poruka prešla iz literarnog sveta u svest učenika i u njoj izazvala odgovarajuće stavove i voljnu aktivnost, neophodno je da ta poruka bude svestranije determinisana: da učenici saznaju gde, kad, kako i zašto je ona nastala, kome je usmerena i kakvu funkciju ima“ (Nikolić, 1999: 306).

4. Ishodi nastave i ishodi učenja pri interpretacije narodne priče

Brojne promjene kojima se odlikuju XX i XXI vijek – društvene, industrijske, privredne, tehnološke, dominantan uticaj medija i druge, dovele su do mijenjanja suštine i odlika vaspitanja i obrazovanja, a samim tim promijenila se uloga i pozicija škole u razvoju ličnosti savremenog čovjeka (Stojanović, 2017). Globalizacija prijeti da ugrozi kulturni milje i folklor naroda, gube se iz vida osnovne ljudske i međuljudske vrijednosti. Dolazi se do zaključka da vrijednosti nisu apsolutne, da ne važe u svakom vremenu i svim okolnostima, vrijednosti iz prošlosti nestaju, a stvaraju se nove vrijednosti za novo društvo.

Savremena škola usmjerena je na pojedinca i njen osnovni cilj jeste razvoj njegove ličnosti. Pred savremenu školu postavlja se kompleksan zadatak – formiranje i razvoj ličnosti mladih ljudi za savremeno društvo, sa jedne strane, sa druge strane usađivanje pravih, iskonskih ljudskih vrijednosti i moralnog stava prema svijetu čiji je dio.

U svemu tome nastava književnosti, naročito narodne književnosti, se javlja kao najbolje rješenje, sredstvo. Na svakom času zastupljeno je ostvarivanje kako obrazovnih tako i vaspitnih i funkcionalnih ciljeva. „Razmišljanjem o pročitanoj, pronalaženjem poruka, upoznavanjem likova, junaka dela, procenjivanjem pozitivnih postupaka i poželjnog ponašanja intelektualno, emocionalno, estetski i moralno bogatimo ličnost mladog bića“ (Stojanović, 2014: 420). Odnosno, interpretacija omogućava širenje saznanja, učenikovih vidika, utiče na njegovo shvatanje i doživljavanje svijeta, na razvijanje određenih psihičkih funkcija, kao i na izoštravanje određenih sposobnosti – sposobnost uočavanja, sposobnost zaključivanja, sposobnost za kritičko prosuđivanje itd. (Rosandić, 1977).

4.1. Obrazovni značaj narodne priče

„Obrazovni ciljevi nastave narodne književnosti vezani su za usvajanje znanja o karakteristikama vrsta i pojedinačnih ostvarenja narodne književnosti koja su predviđena nastavnim programima“ (Marković, 2020: 76). Obrazovna vrijednost narodnih priča i narodne književnosti u globalu, ogleda se u upoznavanju učenika na ranom školskom uzrastu sa istorijom, folklorom i kulturom kako svog naroda, tako i drugih naroda.

Narodne priče, odišući vremenom u kojem su nastale, predstavljaju nepresušno polje, izvor najrazličitijih sudbina i iskustava koja daju nastavnicima brojne mogućnosti da na inovativan

način, a opet u duhu najbolje tradicije, obrazuju i vaspitavaju djecu. Uloga priča, naročito narodnih, nije samo da zabave, već i da pouče. Da bi se taj zadatak uspješno obavio, važno je upoznati učenike sa okolnostima i uslovima u kojima je djelo nastalo. Vraćajući se par koraka nazad, u prošlost, učenici uočavaju uzročno-posljedične veze i odnose. Sagledavajući širu sliku, postaje jasniji i sam sadržaj priče, kao i motiv za njeno nastajanje. Takvim postupcima, takvim hodogramom nastavnica se pruža mogućnost ostvarivanja brojnih ishoda koji se nalaze u nastavnom programu.

4.2. Vaspitni značaj narodne priče

Narodnim pričama su se oduvijek djeca vaspitavala, kroz priče su uviđala koja su poželjna ponašanja, koja nijesu, te kakve su posljedice za određene obrasce ponašanja. U narodnim pričama ističe se kontrast: dobro – zlo, poželjno – nepoželjno, hrabrost – kukavičluk, mudrost – glupost, sloga – nesloga... Narodne priče predstavljaju ogledalo tradicije koje svojim univerzalnim porukama pozivaju da im se vraćamo i na njenim temeljima vaspitavamo najmlađe (Stojanović, 2017).

Savremena nastava ima zadatak da kod svakog učenika razvija individualnost i originalnost, a sa druge strane da ne zapostavi osnovne ljudske, moralne vrijednosti, da teži vaspitavanju ukusa, razvijanja osjećaja za lijepo. Primjenjujući inovativne i pogodne metode, nastavna sredstva, načine interpretacije, sadržaje nastavnik kod učenika formira odnos prema kulturi, i šire posmatrano prema ljudima i svijetu.

„Pored svega pomenutog važno je istaći da nastava jezika i književnosti ima širi društveni značaj. On se najpre ogleda u jačanju nacionalnog i kulturnog identiteta učenika kroz čitanje i tumačenje dela nacionalne književnosti i kulture, kao i književnosti i kulture drugih naroda“ (Janićijević & Mitrović, 2020: 142).

4.3. Funkcionalni značaj narodne priče

Iskustvo koje mladi čitalac stiče doživljavajući svijet narodne priče omogućava mu da bolje razumije sebe, druge, život uopšte. Čitajući i dublje analizirajući djela narodne književnosti, čitalac se osposobljava da detaljnije i uspješnije tumači i krupna egzistencijalna i humanistička pitanja i da po datom modelu traga i pronalazi rješenja. Osnovne ideje, poruke, koje su svojstvene književnoj umjetnosti doprinose vaspitavanju čula, kultivisanju ukusa, razvijanju mašte, razvijanju i obogaćivanju saznanjnih iskustava, podsticanju na stvaralačke i kreativne aktivnosti (Nikolić, 1999: 318).

Upoznajući se sa različitim književnim likovima, sagledavajući njihovo ponašanje, postupke i osobine, učenici postepeno izgrađuju vlastiti sud, izgrađuju kritičko mišljenje. „Moglo bi se čak reći da je ostvarivanje funkcionalnih ciljeva od dominantne važnosti, jer od osposobljenosti učenika za slušanje, percipiranje i samostalno čitanje književnog teksta zavisi uspješnost interpretacije“ (Marković, 2020: 76). Na svakom času obrade narodnog stvaralaštva treba težiti razvijanju interesovanja i ljubavi prema narodnim pričama, učenike osposobljavati za uviđanje i usvajanje bitnih odlika narodne epike, njene umjetničke vrijednosti, za različite pristupe u tumačenju narodnih priča, njihovom sagledavanju iz različitih uglova... Sve to treba da rezultira uspjehom u stvaralačkim i istraživačkim aktivnostima. Takvim cjelokupnim pristupom i izgrađenim odnosom prema narodnim pričama ostvaruje se aktivna uloga učenika u interpretaciji narodnih priča, što je i suština savremeno organizovane nastave i školstva. Aktivna uloga učenika u svemu tome se najbolje održava organizacijom problemske nastave i zadavanjem istraživačkih zadataka.

4.4. Obrazovno-vaspitni ishodi

U nastavnom programu za CSBH jezik i književnost već od prvog razreda mogu se uočiti i prepoznati obrazovno-vaspitni ishodi koji se ostvaruju djelima narodne književnosti. Na samom početku, u prvom razredu, ti ishodi su više opšte prirode:

- *Na kraju učenja učenik će biti sposoban da demonstrira doživljavanje tekstualne stvarnosti;*

- *Na kraju učenja učenik će biti sposoban da obrazloži doživljaj književnih vrsta na osnovu sopstvenog čitalačkog iskustva (Nastavni program za CSBH jezik i književnost, 2017).*

Među predloženim tekstovima u nastavnom programu može se pronaći samo jedan tekst iz oblasti narodne književnosti. Radom na tom jednom tekstu, odnosno narodnoj priči moguće je ostvariti postavljene ishode učenja nastavnog programa i polako uvoditi najmlađe učenike u svijet narodne priče.

U dijelu programa određenom za drugi razred pronalazimo sljedeći obrazovno-vaspitni ishod koji je moguće ostvariti nastavom narodne književnosti:

- *Na kraju učenja učenik će biti sposoban da demonstrira doživljavanje tekstualne stvarnosti.*

Od ishoda učenja koji su navedeni u okviru ovog obrazovno-vaspitnog ishoda od posebne važnosti za našu oblast istraživanja su:

- prepozna dva vremenska plana u priči: sad i nekad;
- izdvoji događaje iz priče koji su se odvijali nekad i koji se odvijaju sad.
- *Na kraju učenja učenik će biti sposoban da obrazlaže doživljaj književnih vrsta na osnovu sopstvenog čitalačkog iskustva.*

Najvažniji dio ishoda učenja koji se navodi u okviru ovog obrazovno-vaspitnog ishoda jeste da će učenik moći da prepozna pripovijedanje o davnim vremenima (Nastavni program za CSBH jezik i književnost, 2017).

Kao za prvi razred, tako je i za drugi razred predložen samo jedan tekst iz oblasti narodne književnosti. Ishodi se ponavljaju iz razreda u razred s tim što se vrši njihovo proširivanje i produblјivanje u skladu sa pretpostavljenim napredovanjem učenika.

Detaljnije tumačenje djela narodne književnosti osiguravaju ishodi koji su navedeni za treći razred osnovne škole. Velike mogućnosti upoznavanja prilika i likova iz prošlosti daje drugi obrazovno-vaspitni ishod iz dijela za književnost:

- *Na kraju učenja učenik će biti sposoban da demonstrira doživljavanje tekstualne stvarnosti i ishodi učenja koji se navode u okviru njega*

- Tokom učenja učenik će moći da:
  - uz pomoć nastavnika saopšti doživljaj teksta, izdvoji ono što mu se dopalo u djelu i objasni zašto mu se upravo to dopalo;
  - prepozna pozitivne i negativne književne likove na osnovu njihovih postupaka;
  - poistovjeti se s književnim likom;
  - objasni motive za ponašanje književnih likova;
  - prepozna mjesto događanja radnje;
  - demonstrira mjesto događanja radnje tako što povezuje tekst sa slikama i prostorima koje zna iz svakodnevnoga života i iz umjetnosti (književnost, likovna umjetnost, film...);
  - identifikuje vrijeme događanja radnje prepoznavanjem posrednih tekstualnih signala (kočija, zlatnik...);
  - navede uzročno-posljedični slijed događaja (Nastavni program za CSBH jezik i književnost, 2017).

Osim navedenog ishoda i sljedeći ishod je u velikoj mjeri moguće ostvariti radeći na djelima narodne književnosti:

- *Na kraju učenja učenik će biti sposoban da obrazlaže doživljaj književnih vrsta na osnovu sopstvenog čitalačkog iskustva.*

Ostvarivanjem ishoda učenja koje sadrži navedeni obrazovno-vaspitni ishod učenici se upoznaju sa pojmovima narodna priča i narodna pjesma, uočavaju razlike između autorske i narodne umjetnosti. Među predloženim tekstovima čijim se čitanjem i analizom ostvaruju navedeni ishodi nalaze se tri teksta iz oblasti narodne književnosti, i to: narodna basna, narodna priča i narodna pripovijetka.

Znanja iz oblasti narodne književnosti koja su stečena u nižim razredima se dalje bogate, većina pojmova se dalje ponavlja i stavlja u različite kontekste, osnova se polako širi. Ishodi koji su navedeni u programu za četvrti razred su u službi takvog učenja. Takvi ishodi su:

- *Na kraju učenja učenik će biti sposoban da demonstrira razumijevanje i doživljavanje tekstualne stvarnosti uočavajući elemente fabule.*

- *Na kraju učenja učenik će biti sposoban da obrazlaže doživljaj i značenje književnih vrsta na osnovu sopstvenog čitateljskog iskustva i književnoteorijskog znanja (Nastavni program za CSBH jezik i književnost, 2017).*

Kao i za treći razred, predložena su tri djela iz oblasti narodne književnosti.

Za peti razred, kao i za sve prethodne, propisani su obrazovno-vaspitni ishodi s tim da su sada obogaćeni i da se detaljnije proučavaju određeni slojevi u skladu sa predviđenim sposobnostima i mogućnostima učenika tog uzrasta. Neki od ishoda koji se ostvaruju neposredno djelima narodne književnosti su:

- *Na kraju učenja učenik će biti sposoban da uočava temu djela, književne likove, analizira postupke likova i identifikuje se sa njima.*
- *Na kraju učenja učenik će biti sposoban da demonstrira razumijevanje i doživljavanje tekstualne stvarnosti uočavajući elemente fabule. Od posebnog značaja za oblast narodne književnosti je njegov ishod učenja: Tokom učenja učenik će moći da pripovijeda sadržaj priče iz perspektive drugog vremena ili mjesta;*
- *Na kraju učenja učenik će biti sposoban da obrazlaže doživljaj i značenje književnih vrsta na osnovu sopstvenog čitalačkog iskustva i književnoteorijskog znanja.*
- *Na kraju učenja učenik će biti sposoban da demonstrira literarno-estetske doživljaje recitovanjem, pripovijedanjem i dramskim oblikovanjem literature.*

Predloženi sadržaji čijom obradom je predviđena realizacija ovih ishoda dati su kao predloženi tekstovi, i to jedna narodna pjesma, jedna narodna basna, jedna narodna priča i jedna narodna bajka.

Čitajući i analizirajući nastavni program za CSBH jezik i književnost zaključujemo da se zasniva na sticanju osnove poznavanja narodne književnosti i njenom postupnom proširivanju. To proširivanje jeste vidno, ali smatramo da postoji više prostora i mogućnosti za upoznavanje učenika sa bogatom riznicom narodne književnosti. Postavljene ishode bi naročito uspješno savremeni nastavnik mogao ostvariti ukoliko bi samim programom bilo predloženo više različitih djela narodne književnosti i ukoliko bi više časova bilo predviđeno za njihovu realizaciju.

II EMPIRIJSKI DIO ISTRAŽIVANJA

1. Metodologija istraživanja

1.1. Značaj i karakter istraživanja

U pogledu karaktera ovo istraživanje se svrstava u primijenjena (operativna) istraživanja, dok u pogledu reprezentativnosti uzorka ovo istraživanje pripada grupi malih, odnosno mikro istraživanja. Sprovođenje ovog istraživanja može da doprinese unapređivanju obrazovno-vaspitne prakse na način što će omogućiti učenicima da na bolji i kvalitetniji način poimaju svijet narodne priče, a sve to tako što će nastavnici imati više metodičkih sposobnosti da učenike pripreme za čitanje i prihvatanje djela. Osnovni zadatak nastavnika jeste omogućiti učenicima da čitaju narodne priče sa razumijevanjem jezičkih konvencija iz vremena kada je priča nastala. Jedino na taj način će biti moguće da učenici usvajaju poruke koje priča nosi u sebi i da ostvaruju predviđene obrazovne, vaspitne i funkcionalne ciljeve.

Osim toga, ovaj rad će predstavljati mali pomak u istraživanju narodne priče, kao specifičnog i integralnog dijela narodne književnosti, kako je dosad i proučavana.

Rezultati ovog istraživanja predstavljaju odraz problema sa kojima se susreću nastavnici i učenici u radu na narodnim pričama.

1.2. Problem i predmet istraživanja

Kao šire područje istraživanja uzeta je *narodna književnost*. U trenutku definisanja i biranja problema istraživanja težili smo da ne odaberemo ni previše usko niti previše široko polje proučavanja. Iz tako definisanog problema izdvojili smo predmet istraživanja: *čitanje i razumijevanje narodne priče u petom razredu osnovne škole*.

Ovim istraživanjem i ovim radom obuhvaćeni su: specifičnosti i vrijednosti narodne priče, različiti pristupi koji proističu iz same prirode narodne priče, doživljajne sposobnosti učenika, načini upućivanja učenika na poruke narodnih priča, kao i uspješnost tumačenja istih.

Osim toga, težili smo da ustanovimo koliko su nastavnici upoznati sa mogućnostima interpretacije narodne priče na inovativne načine – uz primjenu novih nastavnih pristupa, uz korišćenje različitih

nastavnih sredstava, i njihov uticaj na poboljšanje razumijevanja od strane učenika petog razreda osnovne škole i na njihov cjelokupni razvoj.

1.3. Cilj i zadaci istraživanja

Značaj upoznavanja djece na ranom školskom uzrastu sa narodnom književnošću omogućava njihovo uvođenje i upoznavanje sa historijom i kulturom našeg naroda, čime se doprinosi ostvarivanju brojnih vaspitnih i obrazovnih ishoda. Ti ishodi se ostvaruju upućivanjem djece na poruke narodne književnosti, njihovom analizom i razumijevanjem.

Na osnovu definisanog problema i predmeta istraživanja definisali smo i cilj istraživanja. On glasi:

Utvrđivanje stepena razumijevanja narodne priče od strane učenika petog razreda osnovne škole i utvrđivanje stepena uticaja inovativnih načina interpretacije na razumijevanje.

Da bi se mogao ostvariti postavljeni cilj, neophodno je definisati i zadatke istraživanja, oni glase:

- Utvrditi da li postoje poteškoće u razumijevanju narodne priče od strane učenika petog razreda;
- Utvrditi da li učenici pokazuju nerazumijevanje pojedinih riječi i izraza, naročito arhaizama;
- Utvrditi da li postoji zainteresovanost učenika petog razreda za narodnu priču;
- Utvrditi da li nastavnici imaju poteškoće u interpretaciji narodne priče;
- Utvrditi načine interpretacije narodne priče;
- Utvrditi da li nastavnici koriste savremene medije pri interpretaciji narodne priče i motivisanju učenika petog razreda.

1.4. Naučno-istraživačke hipoteze

Na osnovu rezultata ranijih istraživanja i našeg definisanog problema, odnosno cilja istraživanja, definisali smo glavnu hipotezu. Ona glasi:

Učenici mlađih školskih razreda imaju poteškoće u razumijevanju, a nastavnici u interpretaciji narodnih priča.

Pomoćne hipoteze definisane su na osnovu istraživačkih zadataka, a to su:

- Učenici petog razreda imaju poteškoće u razumijevanju narodnih priča;
- Učenici pokazuju nerazumijevanje pojedinih riječi i izraza, naročito arhaizama;
- Učenici petog razreda ne pokazuju veliko interesovanje za čitanje narodnih priča;
- Učenici petog razreda ne razumiju poruke koje narodne priče nose;
- Nastavnici imaju poteškoće u interpretaciji narodne priče;
- Nastavnici primjenjuju ustaljeni način interpretacije narodne priče i
- Nastavnici nedovoljno koriste savremene medije pri interpretaciji i motivisanju učenika za čitanje narodne priče.

1.5. Metode i instrumenti

Nakon definisanog predmeta, cilja, zadataka i hipoteza istraživanja pristupili smo konstruisanju istraživačkih instrumenata i njihovoj primjeni radi prikupljanja podataka. Za prikupljanje podataka i utvrđivanje postojećeg stanja primijenili smo deskriptivnu metodu. Ovom metodom opisali smo sposobnost učenika petog razreda da razumiju narodnu priču. Kao istraživačke tehnike primijenili smo tehniku anketiranja i tehniku testiranja. Mjerni instrumenti su anketni upitnik za nastavnike (Prilog 1) i test razumijevanja za učenike (Prilog 2), koji je sastavljen od narodne priče „Sedam prutova” (Prilog 3) i niza pitanja za provjeru razumijevanja.

Učenici su individualno čitali narodnu priču, nakon čega su odgovarali na pitanja. Istraživanje je sprovedeno u maju, ispitana su 153 učenika iz dvije škole.

Anketni upitnik za nastavnike izrađen je tako da se njime utvrde stavovi i odnos nastavnika prema narodnoj književnosti i iskustvo u radu na narodnim pričama. Anketni upitnik, poluotvorenog tipa, popunjavali su učitelji petog razreda iz različitih škola na teritoriji Crne Gore.

Dobijeni podaci su statistički obrađeni uz primjenu Pirsonovog hi-kvadrat testa, a uz to vršeno je poređenje koeficijenata korelacije.

1.6. Uzorak i populacija

Za istraživački uzorak odabrani su učenici petog razreda iz dvije osnovne škole u Crnoj Gori. Riječ je o namjernom uzorku. Za dokazivanje hipoteza koje se odnose na interpretaciju narodne priče i probleme prilikom tumačenja, odabran je uzorak učitelja petog razreda koji predaju u različitim školama na teritoriji Crne Gore.

Dobijene podatke smo klasifikovali, zatim statistički obradili a sve u skladu sa zadacima istraživanja i definisanim hipotezama.

Struktura istraživačkog uzorka predstavljena je tabelom 1 i tabelom 2.

Tabela 1: *Struktura istraživačkog uzorka – učenici*

Mjesto	Naziv školske ustanove	Broj učenika
Danilovgrad	OŠ „Vuko Jovović“	93
Spuž	OŠ „Njegoš“	60
Ukupno	2	153

Tabela 2: *Struktura istraživačkog uzorka – učitelji*

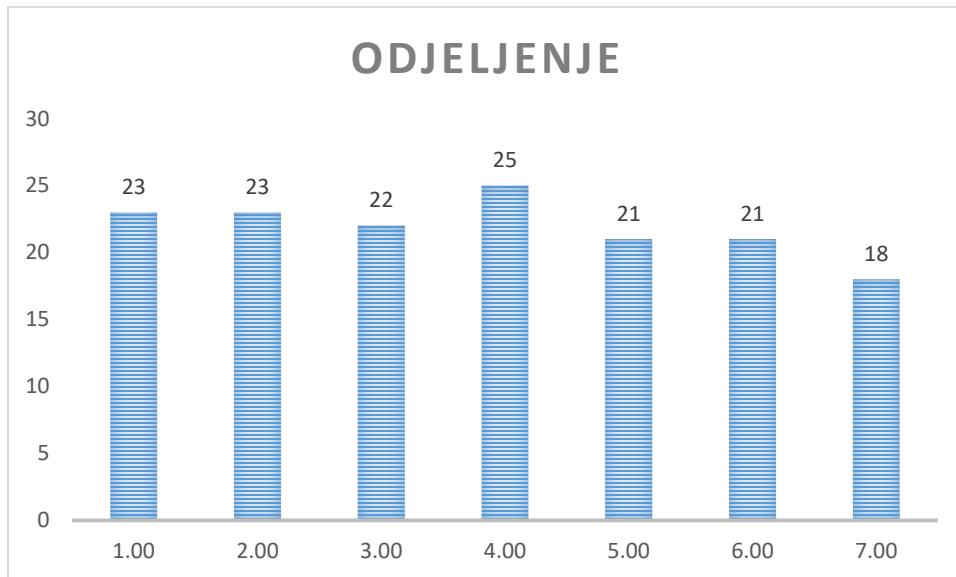
Mjesto	Naziv školske ustanove	Broj učitelja
Danilovgrad	OŠ „Vuko Jovović“ sa područnim odjeljenjima	7
Spuž	OŠ „Njegoš“ sa područnim odjeljenjima	5
Danilovgrad	OŠ „Milosav Koljenšić“	1
Danilovgrad (Drezga/Piperi)	OŠ „Vojin Popović“	1
Podgorica	OŠ „Vladimir Nazor“	3

Podgorica	OŠ „Radojica Perović“	3
Danilovgrad (Donji Zagarač)	OŠ „Blažo Mraković“	1
Podgorica	OŠ „Milorad Musa Burzan“	3
Rožaje	OŠ „25. maj“	4
Podgorica	OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“	4
Herceg Novi	OŠ „Dašo Povičić“	1
Podgorica	OŠ „Maksim Gorki“	2
Ukupno	12	35

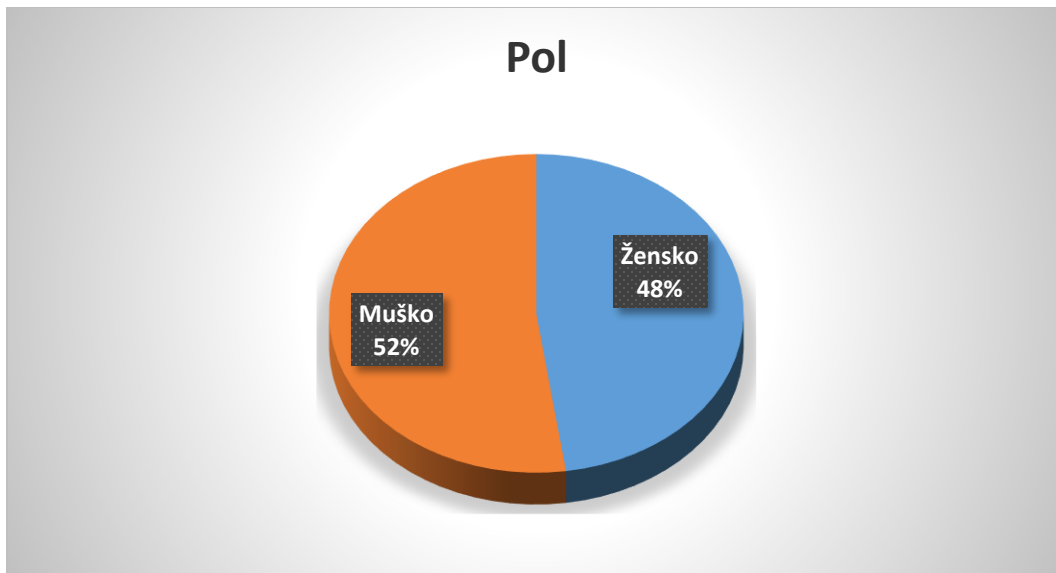
Ispitivanje učenika i prikupljanje podataka je sprovedeno u maju, dok je ispitivanje učitelja sprovedeno u maju i junu.

1.7. Obrada i interpretacija dobijenih rezultata

Dati grafikon se odnosi na to koliko je bilo učenika u uzorku iz pojedinačnih odjeljenja. Prva 4 odjeljenja su iz Danilovgrada, a 3 ostala iz Spuža.

Grafikon br. 1 Pregled broja učenika po odjeljenjima.

Grafikon br. 2 Polna struktura istraživačkog uzorka

Od ukupnog broja ispitanih učenika u istraživanju je učestvovalo 80 dječaka i 73 djevojčice.

HIPOTEZA 1 - Učenici petog razreda imaju poteškoća u razumijevanju narodnih priča.

Ovu hipotezu smo provjeravali preko tri pitanja u upitniku za učenike. Riječ je o narednim pitanjima:

4. O čemu govori ova priča?
5. Kako objašnjavaš rečenicu iz teksta: „Lako je grabiti ondje gdje nema ko da čuva, kad se čuvari među sobom svađaju.”?
6. Čega se otac dosjetio?

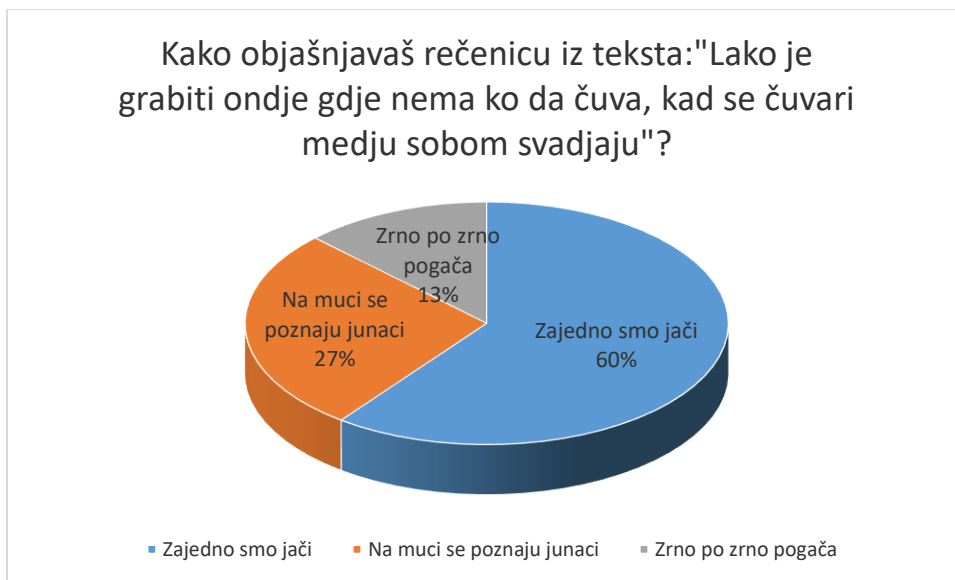

Grafikon br. 3 Broj zaokruženih odgovora pod a i pod b na pitanje broj 4

U našem uzorku je 99,3% učenika tačno odgovorilo na postavljeno pitanje:

5. O čemu govori ova priča?

Ovo pitanje je koncipirano tako da su učenicima bili ponuđeni odgovori, preciznije tri odgovora. Samo jedan odgovor je bio tačan. Skoro svi učenici su tačno odgovorili na postavljeno pitanje, čime su pokazali da razumiju i prepoznaju suštinu priče koju su čitali.

Grafikon broj 4. Procentualni prikaz odgovora na pitanje broj 5

Na pitanje broj pet – *Kako objašnjavaš rečenicu iz teksta: „Lako je grabiti ondje gdje nema ko da čuva, kad se čuvari među sobom svadjaju.”?* samo 60,3 % učenika je od ponuđenih odgovora izabralo tačan odgovor – *Zajedno smo jači*.

Učenicima su bila ponuđena tri odgovora u vidu poslovice i od njih je traženo da se opredijele za jedan odgovor za koji smatraju da je tačan. Prisustvujući rješavanju našeg istraživačkog instrumenta, primijetili smo da su učenici gotovo u svakom odjeljenju pitali svoje učiteljice da im pojasne poslovice. Neke učiteljice su odmah dale „rješenje” poslovice, dok su neke dopustile ostalim učenicima da iznesu svoja shvatanja, a zatim zajedno izabrali najprihvatljivije predloge. I pored takvog saradničkog čina, veliki broj učenika je dao pogrešan odgovor na postavljeno pitanje. Dalje se nameće dilema da li ti učenici nisu bili zainteresovani za rješavanje upitnika zbog nedostatka interesovanja za čitanje narodnih priča, ili je u pitanju činjenica da taj „test” neće ocijeniti njihova učiteljica, ili je pak u pitanju odustvo pažnje prilikom čitanja narodne priče, ili njeno nerazumijevanje. O kojem god uzroku od navedinih mogućih da je riječ možemo da zaključimo da učenici u velikom broju nisu razumjeli suštinu narodne priče koju su čitali.

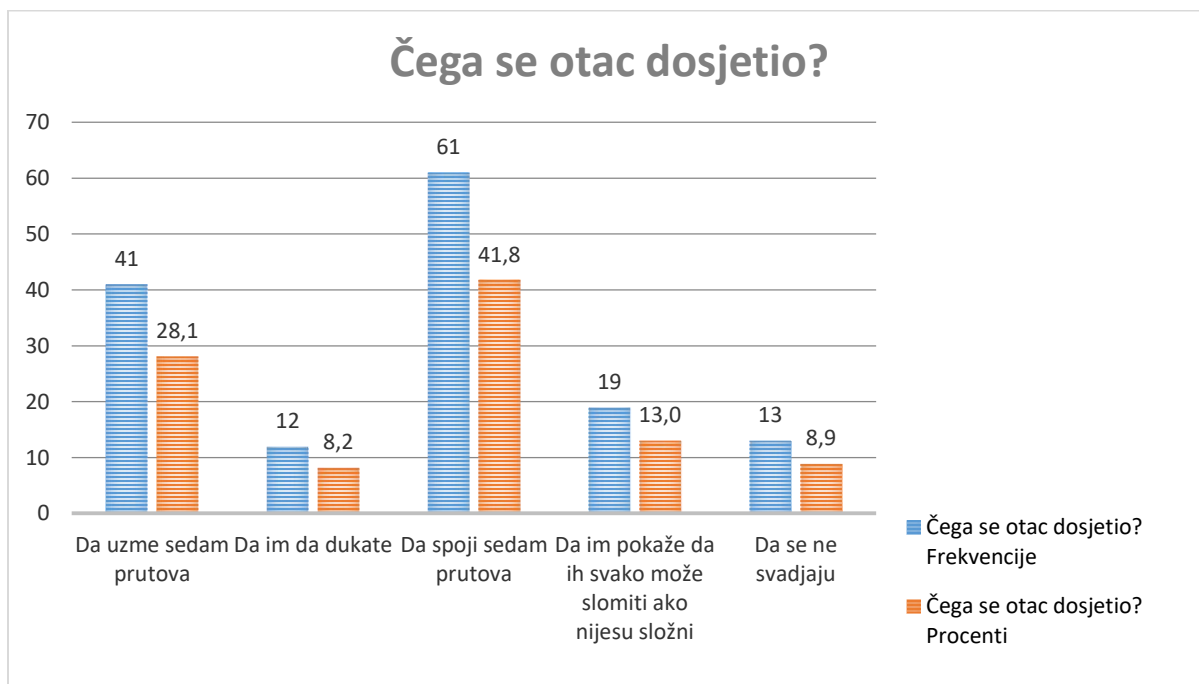

Kako objašnjavaš rečenicu iz teksta: „Lako je grabiti ondje gdje nema ko da čuva, kad se čuvari među sobom svadaju.“?

Tabela broj 3: Odnos dječaka i djevojčica ispitannog uzorka

Ponuđeni odgovori	Djevojčice	Dječaci
Zajedno smo jači.	47 (66,2%)	44 (55%)
Na muci se poznaju junaci.	19 (26,8%)	22 (27,5%)
Zrno po zrno pogača.	5(7%)	14(17,5%)
Ukupno	71	80

Na našem uzorku ne dobijamo statistički značajnu razliku između dječaka i djevojčica u odgovorima.

Grafikon broj 5 Pregled odgovora u frekvencijama i procentima na pitanje broj 6

Na pitanje broj šest – *Čega se otac dosjetio?* samo 19 učenika ili 13% njih je dalo tačan odgovor, i to 8 djevojčica i 11 dječaka.

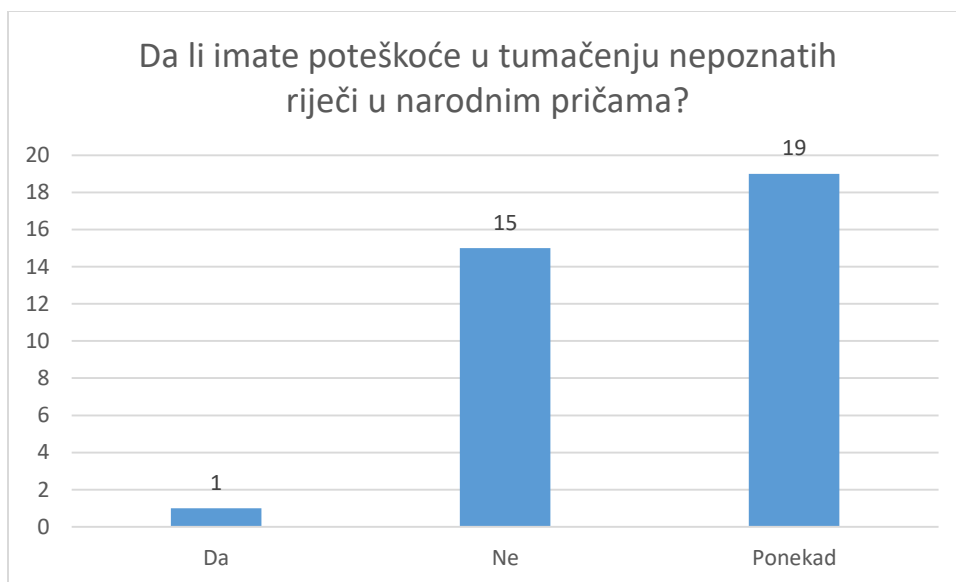
Učenici su najčešće davali nepotpune odgovore na ovo pitanje, kao na primjer „Da uzme sedam prutova.” ili pogrešne odgovore, kao na primjer „Da da sinovima deset dukata.”. Iako je učenicima priča bila poznata, oni su pokazali u velikoj mjeri njeno nerazumijevanje „Sedam prutova”. Ispitani učenici su pravili slične greške – nisu zalazili u suštinu priče, držali su se površine, odgovore su pronalazili na najlakši način. Takvo saznanje je još više začuđujuće imajući u vidu da su učenici, većina njih, pažljivo čitali priču, vraćali se na pojedine djelove priče i govorili o ranijem iskustvu i susretu sa datom pričom. Ponovo postoji više mogućih razloga za greške iste prirode – nedovoljna zainteresovanost za narodne priče ili pogrešno formiran stav prema narodnim pričama.

Na osnovu dobijenih rezultata možemo potvrditi našu H1, a to je da učenici imaju poteškoće u razumijevanju narodnih priča jer tačne odgovore uglavnom daju ako imaju već ponuđen odgovor ali sami ne umiju pravilno da definišu šta je suština pročitano.

H2: Učenici pokazuju nerazumijevanje pojedinih riječi i izraza naročito arhaizama.

Ovu hipotezu smo provjeravali preko pitanja na koja su nastavnici davali odgovore:

11. Da li imate poteškoće u tumačenju nepoznatih riječi u narodnim pričama?

Grafikon broj 6 Prikaz broja odgovora za koje su se opredijelili nastavnici odgovarajući na pitanje broj 11

Nastavnici navode da 42.9% ispitanika nema teškoće u tumačenju nepoznatih riječi učenicima, dok ostali, njih 57.1%, navodi da uvijek ili ponekad imaju poteškoće kada učenicima treba da objasne nepoznate riječi. Glavni uzročnik tih problema jeste otežan način približavanja nepoznatih riječi učenicima. Kako su pojedine riječi narodnog govora dosta daleke mladim učenicima, oni imaju velike probleme da stvore predstavu o pojmu koji je tim riječima imenovan. Taj problem oslikava i stav nastavnika da imaju probleme u tumačenju nepoznatih riječi sa učenicima.

Na osnovu dobijenih rezultata možemo potvrditi našu H2 da učenici imaju poteškoće u razumijevanju pojedinih riječi, izraza, naročito arhaizama jer nastavnici imaju poteškoće kako da im približe i objasne nepoznate riječi.

H3: Učenici petog razreda ne pokazuju veliko interesovanje za čitanje narodnih priča.

Ovu hipotezu smo provjeravali preko sljedeća tri ajtema iz upitnika za učenike i tri ajtema iz upitnika za nastavnike. Na osnovu ovih pitanja i odgovora željeli smo da utvrdimo da li učenici znaju šta su narodne priče i da li vole da ih čitaju.

Pitanja za učenike:

1. Je li poznat autor ove priče?
2. Kako zovemo takve priče? (Kojoj vrsti pripadaju takve priče?)
3. Voliš li da čitaš ovu vrstu priča?

Pitanja za nastavnike:

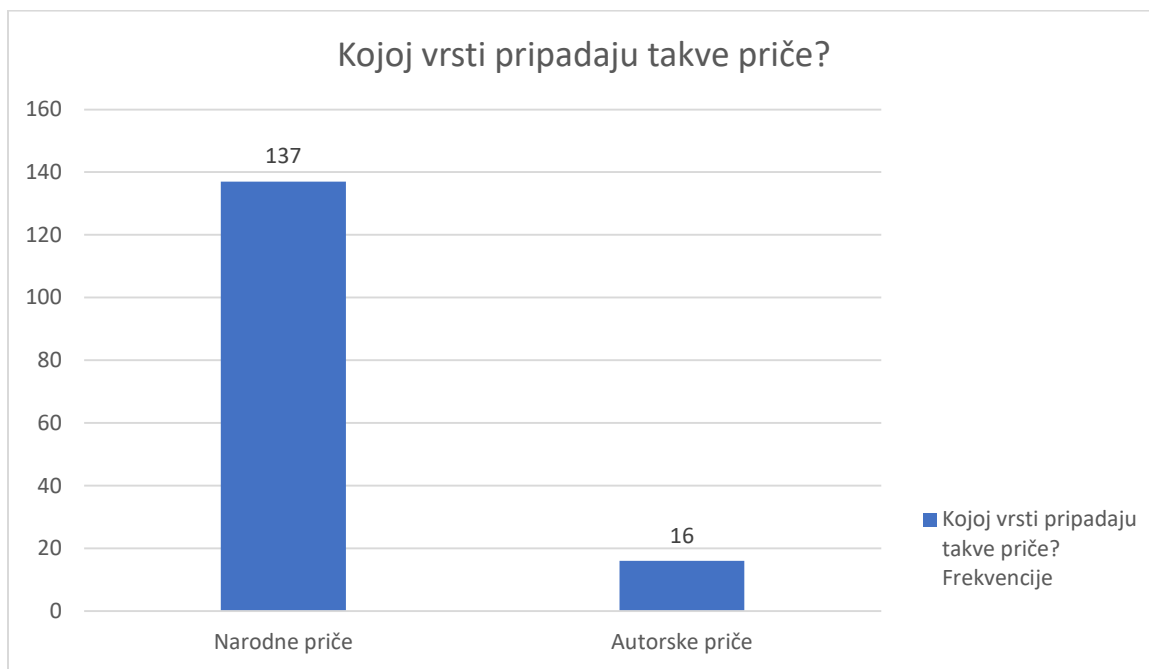
8. Kako djeluje primjena nastavnih sredstava na razumijevanje narodnih priča od strane učenika?
9. Koliko su učenici zainteresovani za čitanje narodnih priča?
10. Po Vašem mišljenju, da li učenici pokazuju veće interesovanje za čitanje narodne u odnosu na autorsku priču?

Grafikon broj 7. Procentualni prikaz odgovora učenika na pitanje broj 1

Na pitanje broj jedan – *Je li poznat autor ove priče?* 77% učenika dalo je tačan odgovor. Učenicima su bila ponuđena dva moguća odgovora – jeste i nije. Veliki broj učenika je tačno odgovorio na ovo pitanje, međutim nije zanemarljiv broj učenika koji je rekao da je poznat autor narodne priče koju su čitali. Odgovorom da je poznat autor učenici su doveli u pitanje njihovo znanje o narodnim pričama i narodnoj književnosti uopšte.

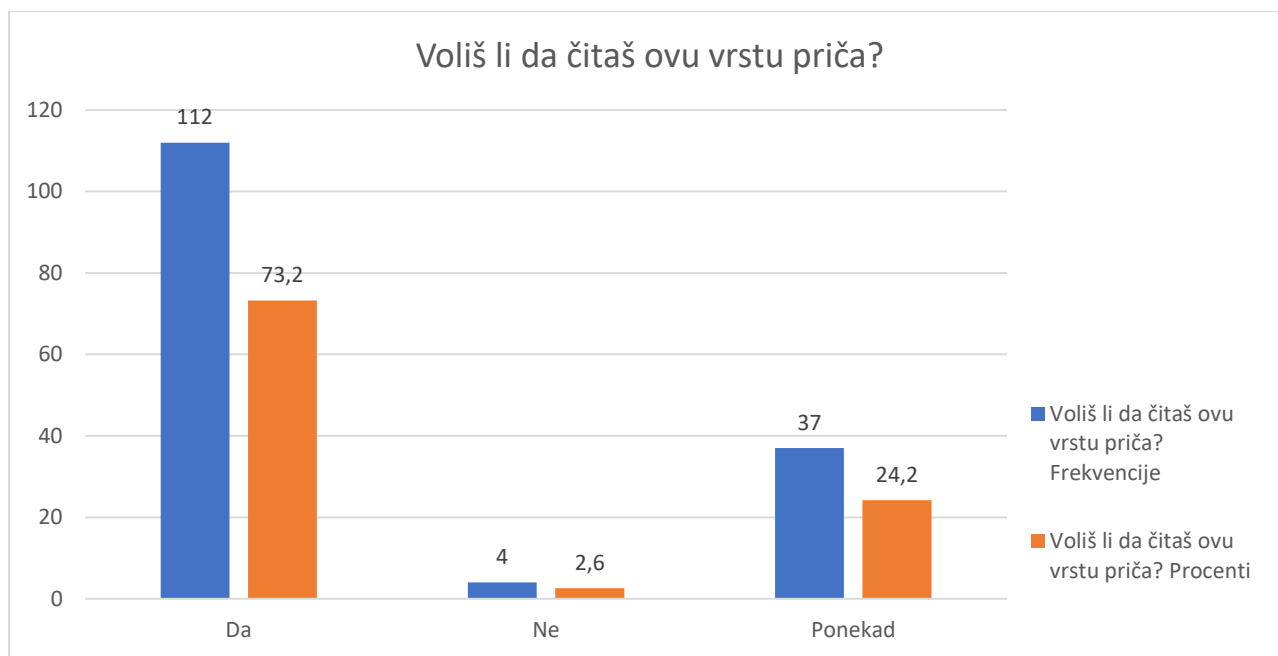
Ne postoji statistički značajna razlika između dječaka i djevojčica na ovom ajtemu.

Grafikon broj 8. Prikaz broja odgovora pod a, odnosno pod b

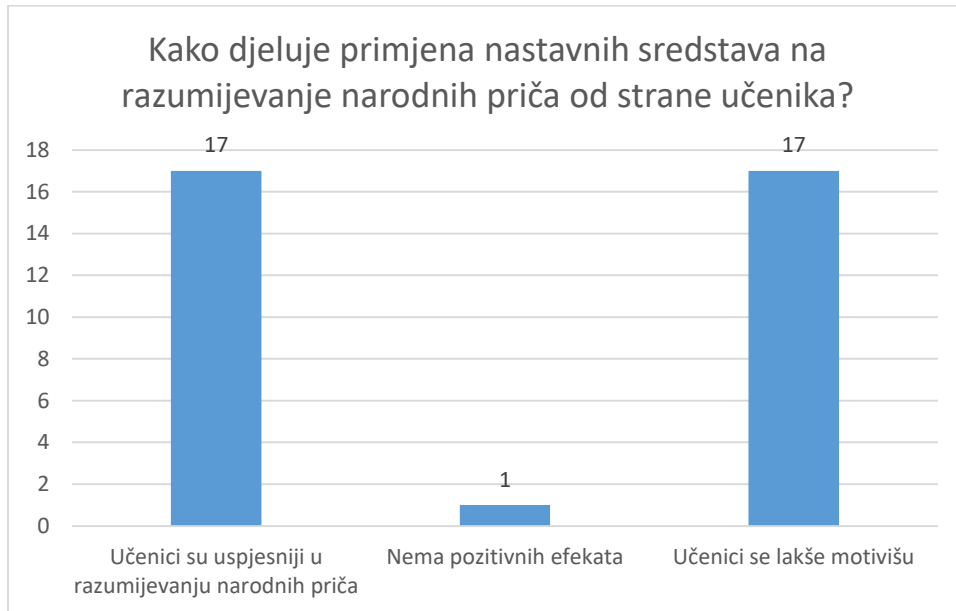
Našu hipotezu dalje smo testirali ajtemom broj dva – *Kako zovemo takve priče? (Kojoj vrsti pripadaju takve priče?)*. Učenicima su bila ponuđena dva odgovora, pod a *narodna priča* i pod b *autorska priča*. Tačan odgovor je pod a i za taj odgovor opredijelilo se 137 učenika, odnosno većina učenika, 89,5% njih. Učenici, 10,5% ispitanog uzorka, dalo je pogrešan odgovor – takve priče pripadaju autorskim pričama. Analizirajući odgovore na prethodna dva pitanja, ne možemo reći da su isti učenici dali pogrešan odgovor na oba pitanja. Naime, dio učenika koji je rekao da je poznat autor priče koju su čitali rekli su i da se takve priče nazivaju – narodne priče, dok su drugi, dio učenika, rekao da nije poznat autor rekli da se takve priče nazivaju – autorske priče. Razlog za takve odgovore ne pronalazimo.

Hipotezu smo dalje testirali ajtemom broj tri – *Voliš li da čitaš ovu vrstu priča?*.

Grafikon broj 8. prikaz odgovora učenika na pitanje broj 3 u frekvencijama i procentima

Pitanjem broj tri težili smo da utvrdimo kakav je odnos učenika prema narodnim pričama, odnosno da li vole da ih čitaju. Učenicima su bili ponuđeni odgovori: da, ne i ponekad. Ovo pitanje postavljeno je na osnovu saznanja do kojih smo došli pretražujući rezultate prethodnih istraživanja, odnosno da učenici ne vole da čitaju narodne priče. Analizom prikupljenih podataka dolazimo do saznanja da 73,2% učenika voli da čita narodne priče, 24,2% voli da ih čita ponekad, a samo 2,6% učenika ne voli da ih čita.

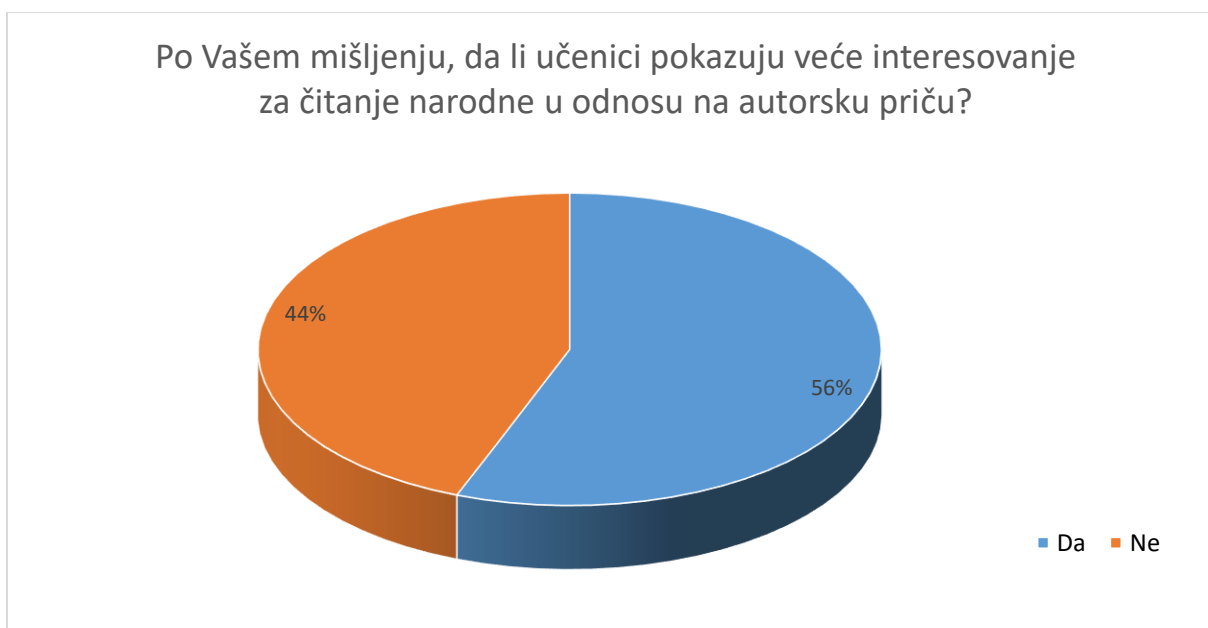
Grafikon broj 9. Prikaz najfrekventnijih odgovora za koje su se među ponuđenim opredijelili učitelji

Analiziranjem odgovora na pitanje broj osam – *Kako djeluje primjena nastavnih sredstava na razumijevanje narodnih priča od strane učenika?* dolazimo do saznanja da u 97,1% slučajeva učitelji pronalaze načine kako da motivišu učenike za čitanje narodnih priča i navode da su uspješniji u razumijevanju narodnih priča.

Grafikon broj 10. Procentualni prikaz zainteresovanosti ispitanog uzorka za čitanje narodnih priča

Kad smo tražili da nastavnici procijene za koju vrstu priča su učenici više zainteresovani, dobili smo da nastavnici smatraju da je 57,1% učenika veoma zainteresovano za čitanje narodnih priča naspram 42,9% učenika za koje smatraju da su malo zainteresovani.

Grafikon broj 11. Procentualni prikaz zainteresovanosti učenika za čitanje narodne, odnosno autorske priče

Kad smo tražili da nastavnici uporede interesovanje učenika za narodnu i autorsku priču, 55.9% nastavnika je procijenilo da učenici pokazuju veće interesovanje za narodne priče u odnosu na autorsku priču.

Na osnovu dobijanih podataka možemo da odbacimo našu H3 hipotezu, jer učenici petog razreda pokazuju veliko interesovanje za čitanje narodnih priča.

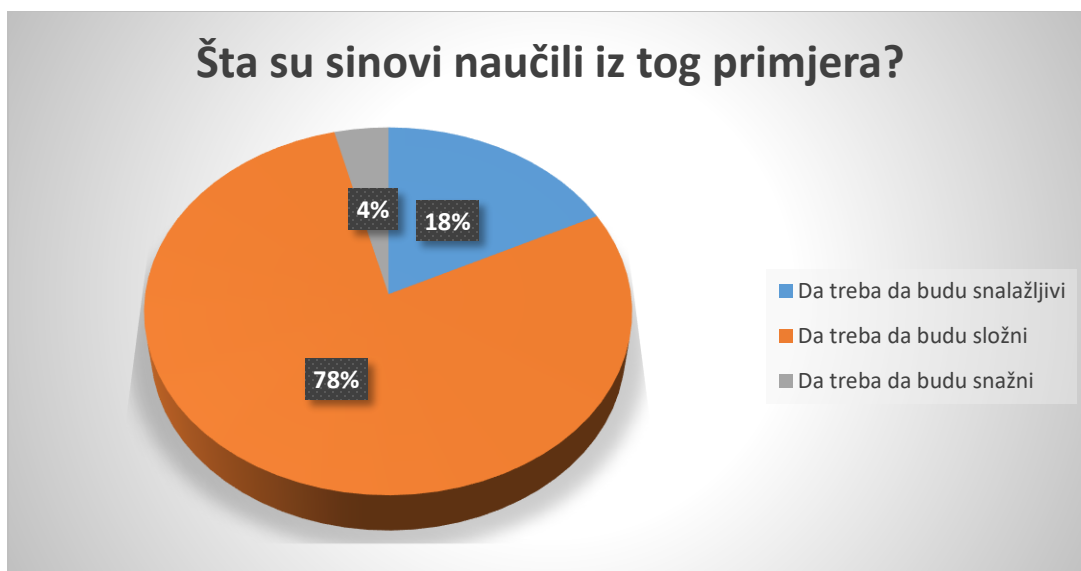
H4 - Učenici petog razreda ne razumiju poruke koje narodne priče nose

Ovu hipotezu smo provjeravali preko sljedećih ajtema za učenike:

7. Šta su sinovi naučili iz tog primjera?
8. Šta smo mi naučili iz ove priče – koja je poruka priče?

I jednog ajtema za nastavnike:

13. Da li imate problem u tumačenju poruka narodnih priča?

Grafikon broj 12. Prikaz odgovora na pitanje broj sedam u procentima

Na pitanje broj sedam – *Šta su sinovi naučili iz tog primjera?* tačan odgovor je dalo 78,45% učenika, odnosno opredijelili su se za odgovor pod b – da treba da budu složni.

Razlika u odgovorima između dječaka i djevojčica se pokazala statistički značajna, $\chi^2=8.564$, sa $df=2$ i nivoom značajnosti $p=0.014$ pokazuje da djevojčice u većem procentu (87,7%) shvataju da je poenta priče da sinovi treba da su složni za razliku od 26,3% dječaka koji smatraju da je pouka priče da sinovi treba da su snalažljivi.

Šta su učenici naučili iz tog primjera?

Tabela broj 4: Frekvencije i procenti odgovora za koje su se opredijelili učenici

Ponuđeni odgovori	Frekvencije	Procenti	Danilovgrad	Spuž
Da treba da budu snalažljivi	27	17.6	11 (11,8%)	16 (26,7%)
Da treba da budu složni	120	78.4	79 (84,9%)	41 (68,3%)
Da treba da budu snažni	6	3.9	3 (3,2%)	3 (5%)
Ukupno	153	100	73	80

Razlika u odgovorima između mjesta u kom pohađaju školu pokazala se statistički značajna, $\chi^2=6,127$, sa $df=2$ i nivoom značajnosti $p=0.047$ pokazuje da učenici iz Danilovgrada u većem procentu (84,9%) shvataju da je poenta priče da sinovi treba da su složni. Za razliku od njih 26,7% učenika iz Spuža smatra da je pouka priče da sinovi treba da su snalažljivi.

Na pitanje broj osam – *Šta smo mi naučili iz ove priče - koja je poruka priče?* najprihvatljiviji odgovor daje 46,9% učenika. Odgovarajući na ovo pitanje otvorenog tipa, učenici su navodili različite poruke. Pored odgovora, tj. poruke da se ne treba svađati, učenici su dosta često navodili i podjednako tačnu poruku da treba da smo složni, odnosno da smo zajedno jači.

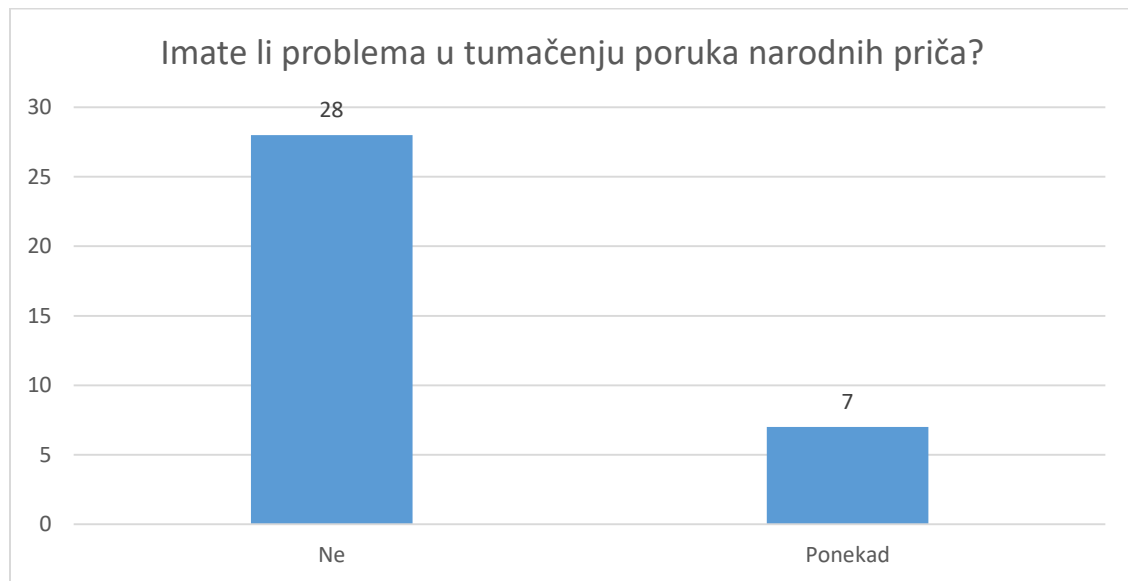
Razlika u odgovorima između učenika iz Danilovgrada i Spuža, $\chi^2=9,630$, sa $df=2$ i nivoom značajnosti $p=0.022$ pokazuje da učenici iz Danilovgrada u većem procentu (71,4%) shvataju da je poenta priče da treba da smo složni. Isto misli 57,1% učenika iz Spuža.

Učenici iz Spuža, tačnije njih 32,1%, smatra da je poruka priče da se ne treba svađati, što se takođe smatra tačnim odgovorom.

Neki od najčešćih poruka koje su navodili učenici dati su u tabeli broj 5.

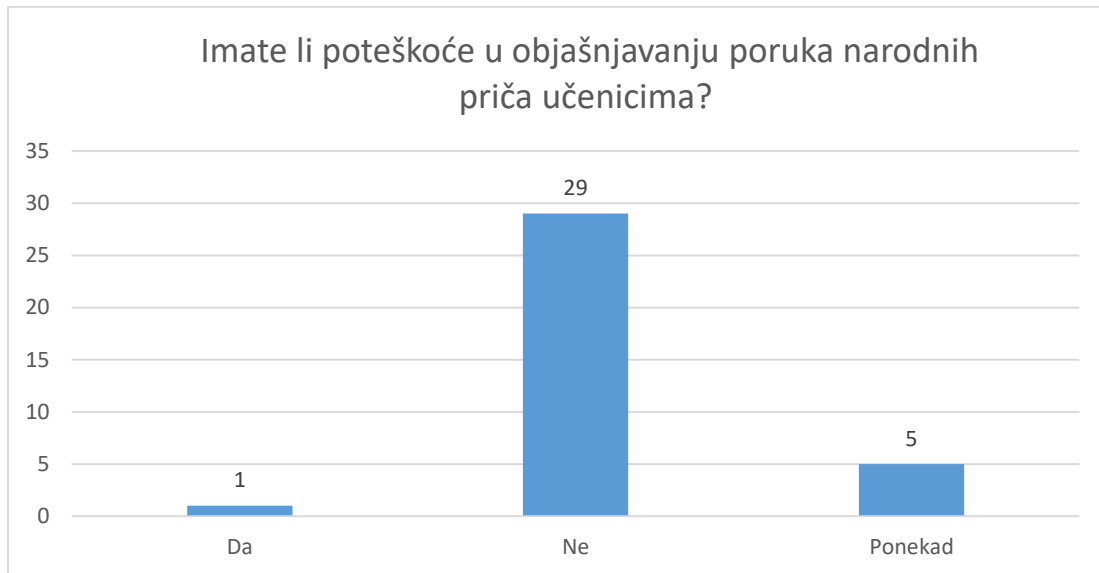
Tabela broj 5: Pregled poruka koje su učenici naveli odgovarajući na pitanje broj 8

Odgovor učenika	Frekvencije	Procenti	Danilovgrad	Spuž
Ne treba se svađati	42	28.6	24 (26,4%)	18 (32,1%)
Treba da smo složni / Zajedno smo jači	69	46.9	65 (71,4%)	32 (57,1%)
Treba biti dobar	3	2	2 (2,2%)	1 (1,8%)
Treba da se snalazimo	5	3.4	0 (0%)	5 (8,9%)
Ukupno	147	100	91	56
Nedostaje	6			
Ukupno	153			

Grafikon broj 13. Prikaz odgovora za koje su se opredijelili nastavnici odgovarajući na pitanje broj trinaest

Kad smo pitali nastavnike da li imaju problem u tumačenju poruka narodnih priča, dobili smo podatak da 80% nastavnika smatra da tumače poruke priča bez problema.

Grafikon broj 14. Prikaz frekvencije odgovora nastavnika na pitanje broj 15

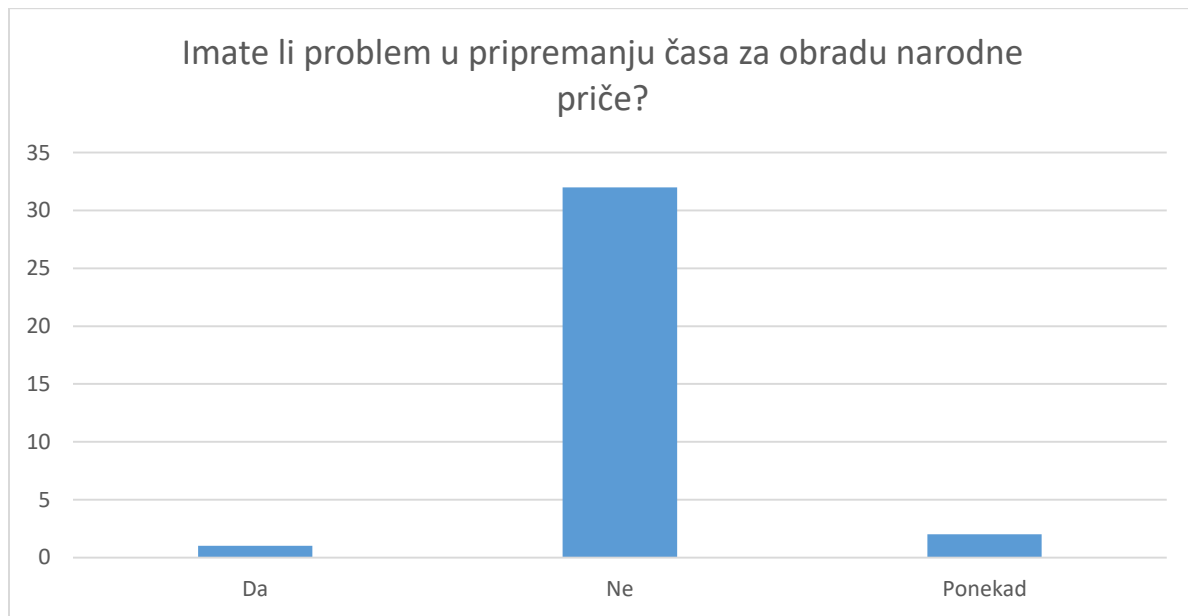
Takođe, odgovarajući na pitanje u kom je trebalo da se izjasne da li imaju poteškoće u objašnjavanju poruka narodnih priča učenicima, naši nastavnici u 83% slučajeva smatraju da nemaju problem u objašnjavanju poruka narodnih priča.

Raskorak koji dobijamo u stavovima nastavnika i učenika najbolje opisuju odgovori slobodnog tipa na kojima smo utvrdili da učenici ne razumiju poruke koje narodne priče nose. Na ovaj način smo potvrdili našu H4.

H5 – Nastavnici imaju poteškoće u interpretaciji narodne priče.

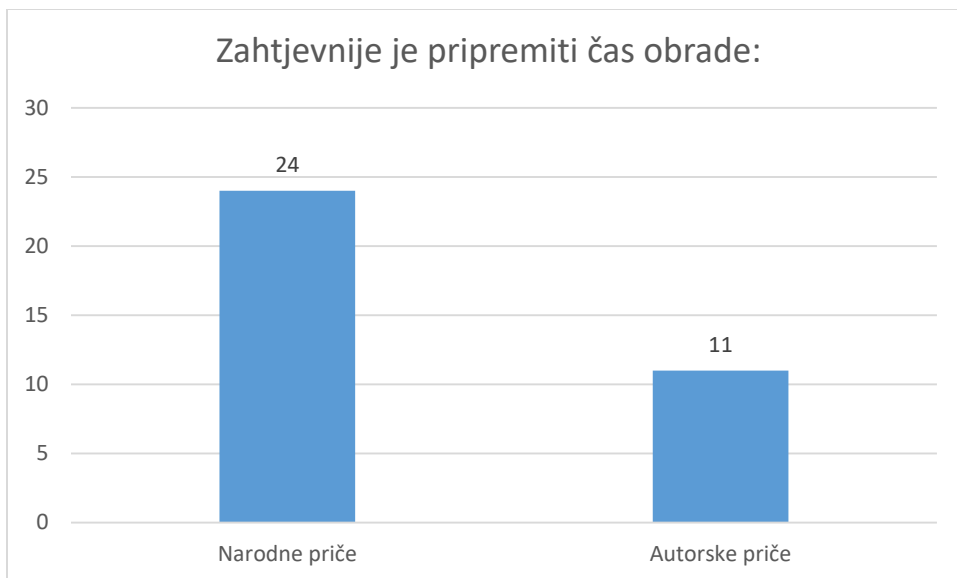
Ovu hipotezu smo provjeravali preko sljedećih ajtema za nastavnike:

1. Imate li problema u pripremanju časa za obradu narodne priče?
2. Zahtjevnije je pripremiti čas obrade: a) narodne priče ili b) autorske priče.
3. Koji su najčešći problemi pri interpretaciji narodne priče?
5. Da li volite da čitate narodne priče učenicima?

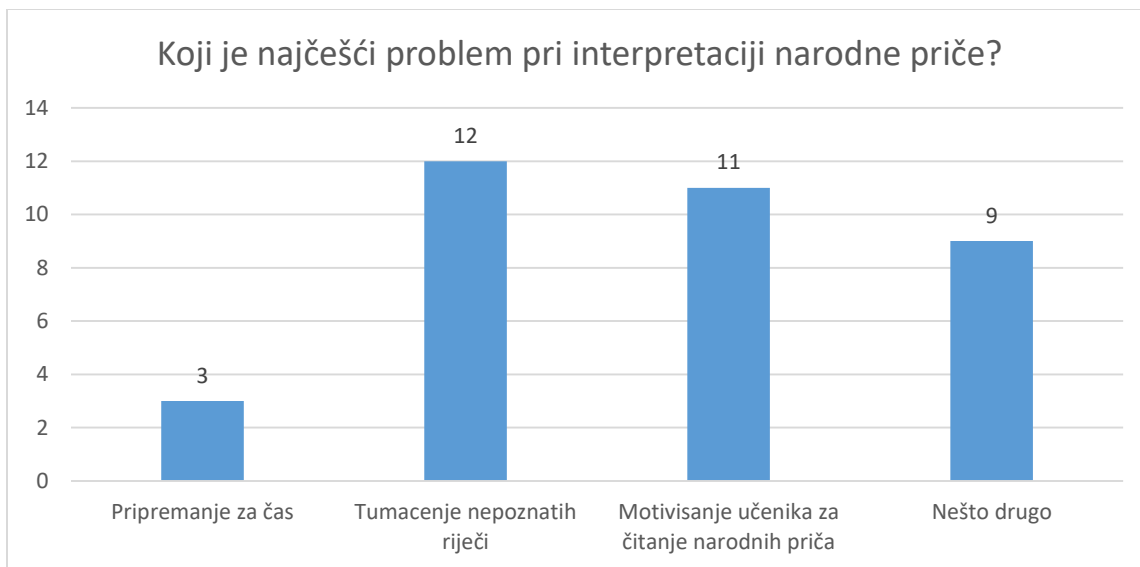
Grafikon broj 15: Prikaz učestalosti odgovora nastavnika na pitanje broj 1

U našem uzorku dobijamo da 91,4% nastavnika smatra da nemaju probleme u intepretaciji narodne priče.

Grafikon broj 16: Prikaz frekvencije odgovora nastavnika na pitanje broj 2

Istovremeno 68,6 % nastavnika smatra da je zahtjevnije pripremiti čas narodne priče.

Grafikon broj 17: Prikaz odgovora za koje su se opredijelili nastavnici odgovarajući na pitanje broj 3

Pitanje broj tri – *Koji su najčešći problemi pri interpretaciji narodne priče?* bilo je konstruisano tako da su nastavnicima bili ponuđeni odgovori i od njih je traženo da se opredijele za jedan ili više njih. Ponuđeni odgovori su navedeni na osnovu analize ranijih istraživanja i navođenih problema. Problemi sa kojima se nastavnici susrijeću u svom svakodnevnom radu pri interpretaciji narodnih priča su tumačenje nepoznatih riječi učenicima (34,3%) i motivisanje učenika (31,3%) za čitanje narodnih priča, čime su potvrđene naše pretpostavke.

Grafikon broj 18: Procentualni prikaz odgovora nastavnika na pitanje broj 5

U našem uzorku dobijamo da 94% nastavnika voli da radi na narodnim pričama.

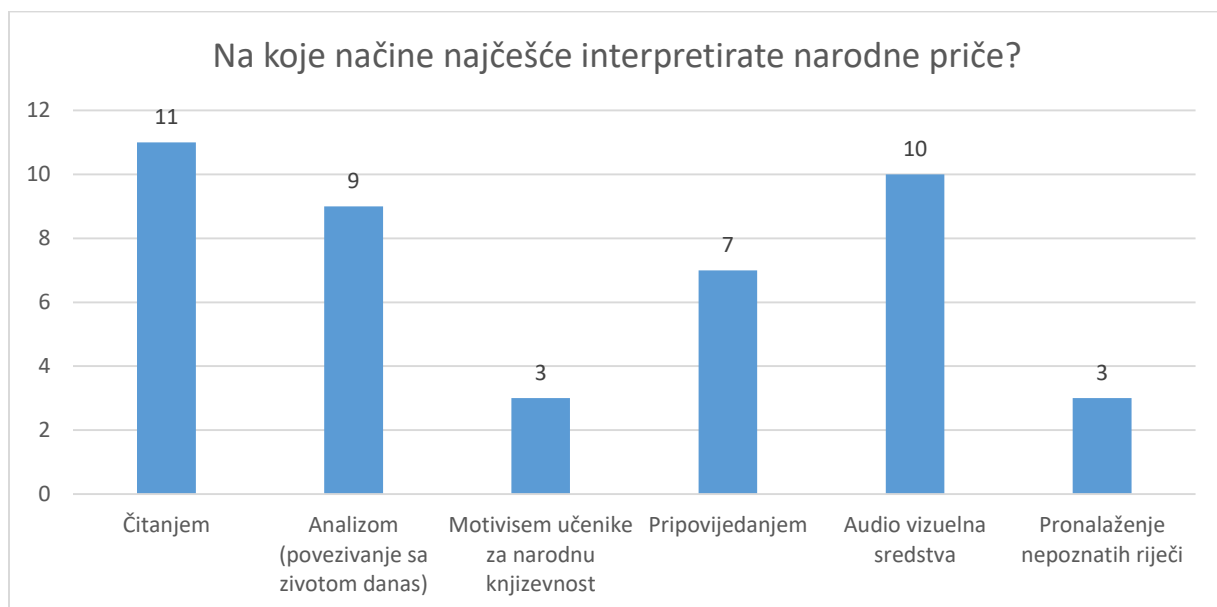
U našem uzorku smo dobili da ispitani nastavnici vole da rade obradu narodnih priča ali sa druge strane smatraju da je obrada ovog gradiva zahtjevnija i da je potrebno dodatno da se angažuju kako bi motivisali učenike i objasnili im nepoznate riječi. Na ovaj način smo potvrdili našu H5.

H6 – Nastavnici primjenjuju ustaljeni način interpretacije narodne priče i nedovoljno koriste savremene medije pri interpretaciji i motivisanju učenika

Ovu hipotezu smo provjeravali preko sljedećih ajtema za nastavnike:

4. Na koji način najčešće interpretirate narodne priče?
6. Na koji način motivišete učenike za čitanje ili slušanje narodnih priča?
7. Da li koristite savremena nastavna sredstva za motivisanje učenika?
12. Na koji način objašnjavate učenicima nepoznate riječi upotrijebljene u narodnim pričama?
14. Na koji način upućujete učenike na poruke narodnih priča?

Grafikon broj 19: Prikaz najučestalijih odgovora na pitanje otvorenog tipa

Nastavnici koji su učestvovali u našem istraživanju navode sljedeće načine na koje najčešće interpretiraju narodne priče: čitanje (11), zatim korišćenje audio vizuelnih sredstava (10), analiza (9), pripovijedanja (7) i po 3 odgovora su bila motivacija za narodnu književnost i pronalaženje nepoznatih riječi.

Od nabrojanih metoda najbrojnije su metode koje ne uključuju savremene medije.

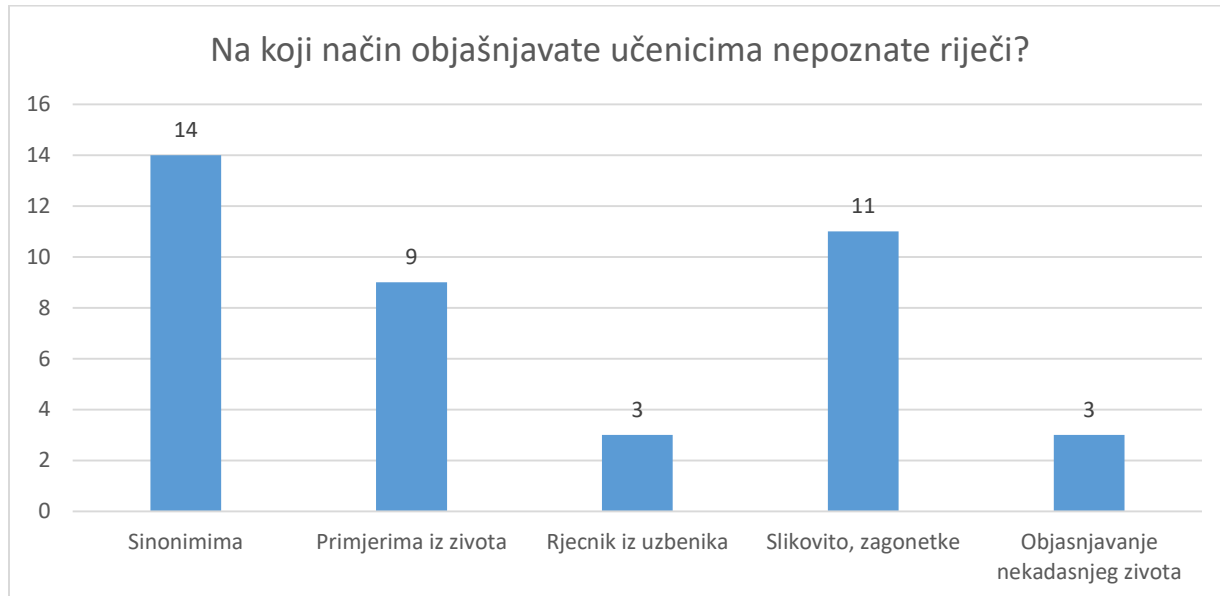

Grafikon broj 20: Prikaz odgovora za koje su među ponuđenim opredijelili nastavnici u procentima

Naši nastavnici u 71,4% učenike za čitanje narodnih priča motiviraju razgovorom, dok samo 28,6% nastavnika to radi primjenom nastavnih sredstava.

Grafikon broj 21: Odnos odgovora nastavnika pod a i b u procentima na pitanje broj 7

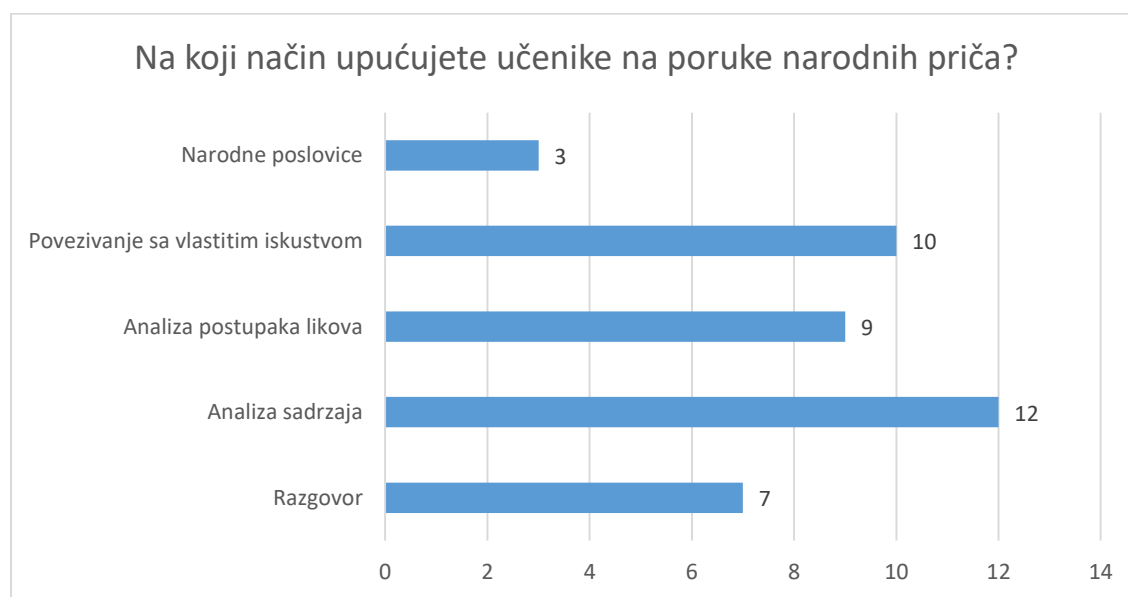
Grafikon broj 22: Prikaz najčešće navedenih načina objašnjavanja nepoznatih riječi

Ispitanici su u istraživanju u velikom broju, 89% njih, izjavili da koriste savremena nastavna sredstva za motivisanje učenika. Međutim, kada smo tražili da nam navedu na koji način učenicima objašnjavaju nepoznate riječi oni navode sljedeće metode: sinonime (14), slikovito (11), primjerima iz života (9), korišćenjem riječi iz udžbenika (3) i objašnjavanjem svakodnevnog života. Nijedna od metoda koje su naveli nastavnici ne uključuje savremene medije pri interpretaciji i motivisanju učenika.

Naime, poželjan i očekivan način objašnjavanja nepoznatih riječi generalno, a naročito nepoznatih riječi u djelima narodne književnosti, bi bio podsticanje učenika da u kontekstu tumače riječi koje su manje, odnosno u potpunosti nepoznate. Učenike pitanjima i zadacima treba vratiti i ukazati im na dio teksta u kojem se nepoznata riječ nalazi, zatim konkretnijim pitanjem fokusirati pažnju učenika na nepoznatu riječ. Poželjno bi nakon toga bilo učenicima dati vremena da razmisle o značenju riječi, o tome na šta ih kontekst upućuje i dati im slobode da iznesu svoje pretpostavke. Kada kolektivno pokušaju da pronađu značenje date riječi, nastavnik im može pomoći nekim dodatnim asocijacijama ili primjerima iz života. Uz sve navedeno mogu se, odnosno poželjno bi bilo, koristiti savremeni mediji pri tumačenju takvih riječi. Mediji koji se primjenjuju mogu biti:

video zapisi, audio zapisi, fotografije, prezentacije ili pak predmeti koji su korišćeni u vremenu o kojem se govori. Primjena ovih i sličnih medija može prethoditi samom čitanju i susretu sa nepoznatim, odnosno manje poznatim riječima, a može im i slijediti. Sve se to realizuje u skladu sa cjelokupnom organizacijom časa. Nastavnik mora biti vješt vodič i podstaknuti učenike da vlastitim angažovanjem otkriju i usvoje za njih nove a u suštini zastarjele riječi.

U razgovoru sa ispitanim nastavnicima, a i čitajući odgovore na pitanja iz ankete, doznali smo da učitelji smatraju da generalno nemaju probleme u tumačenju nepoznatih riječi, ali i da se njihovo tumačenje riječi svodi na upućivanje učenika na riječi i njihova objašnjenja koja su u čitankama zapisana sa strane. Kada učenici postavljaju dodatna pitanja vezana za riječi, nastavnici im daju određene sinonime koji bi trebali da konačno pojašne nepoznate riječi.

Grafikon broj 23: Najčešće navedeni načini upućivanja učenika na poruke narodnih priča

Način na koji nastavnici upućuju učenike na poruke narodnih priča je: analiza sadržaja (12), povezivanje sa vlastitim iskustvom (10), analiza postupaka likova (9), razgovor (7) i korišćenje narodnih poslovice (3).

Nijedna od metoda koje su naveli nastavnici ne uključuje savremene medije pri intepretaciji i motivisanju učenika. Načini upućivanja učenika na poruke narodnih priča i njihovo značenje nisu

inovativni i raznovrsni u mjeri u kojoj se to očekuje. Uloga učenika jeste drugačija u odnosu na raniju, učenici su u velikoj mjeri aktivni subjekti, ali su načini interpretacije i motivacije učenika ustaljeni. Nastavnici ne koriste mogućnosti koje im savremeni uslovi školovanja omogućavaju. Mediji i inovacije nastave mogu biti primijenjeni gotovo u svakoj fazi časa, od motivacije do samostalnih stvaralačkih aktivnosti učenika. Od toga kako protekne uvodna aktivnost časa, odnosno motivisanje učenika, zavisi uspješnost cjelokupne interpretacije narodne priče i njenog doživljavanja. Motivisani i zainteresovani učenici će radoznalo čekati nastavak časa, biće aktivni i uspješniji u svim zadacima. Ukoliko postoji mogućnost, poželjno je umjesto ustaljenog načina čitanja narodne priče primijeniti pripremljeni audio zapis narodne priče, narodnu priču čitati u nekim izmijenjenim uslovima, na primjer u muzeju ili pokraj spomenika kulture, moguće je i organizovati posjetu nekog zavičajnog pjesnika ili pisca koji će interpretirati narodnu priču i tome slično. Mogućnosti su brojne i raznolike. Savremeni nastavnik mora biti kreativan i inovativan da bi se svijet prošlosti satkan u narodnoj priči doživio i zapamtio na poželjan način.

U našem istraživanju smo dokazali da nastavnici u svom radu ne koriste savremene medije pri intepretaciji i motivisanju učenika. Na ovaj način je naša H6 potvrđena.

2. Zaključak

Okosnica ovog rada bila je narodna priča, specifična vrsta narodne književnosti. Jedan od razloga za njen odabir je bio ključan, a to je da je narodna priča sa metodičkog aspekta istraživana nedovoljno u odnosu na njenu važnost i mogućnosti realizacije nastavnih i „životnih“ ishoda. Nastala u prošlosti, a zbog trajnih vrijednosti na kojima je osnovana, narodna priča i dalje je aktuelna. Rezultati do kojih smo došli empirijskim istraživanjem i samim pisanjem ovog rada, mogli bi da budu podsticaj i motivacija za detaljnije istraživanje bogate riznice narodnih priča i njene primjene na inovativne i zanimljive načine u nastavi i radu sa najmlađim učenicima.

Predmet istraživanja bio je čitanje i razumijevanje narodne priče u petom razredu osnovne škole, dok je cilj bio utvrđivanje stepena razumijevanja narodne priče od strane učenika petog razreda, utvrđivanje stepena uticaja inovativnih načina interpretacije na razumijevanje i stepen njihove primjene od strane nastavnika. Ovaj kompleksan cilj ostvarili smo ispitivanjem učenika i učitelja na teritoriji Crne Gore. Ispitana su 153 učenika i 35 učitelja.

Definisane hipoteze istraživanjem smo provjerili i došli do sljedećih zaključaka.

Prva hipoteza koja se odnosi na učenike je potvrđena, što nam pokazuje da učenici imaju poteškoće u razumijevanju narodnih priča, jer su tačne odgovore na postavljena pitanja davali samo onda kada su imali već ponuđene odgovore. Na pitanja otvorenog tipa ne umiju pravilno i tačno da definišu suštinu pročitano.

Istraživanjem je potvrđena i druga hipoteza. Dokazali smo da učenici imaju poteškoće u razumijevanju pojedinih riječi, izraza, naročito arhaizama jer nastavnici imaju poteškoće kako da im približe i objasne nepoznate riječi.

Naša treća hipoteza je odbačena. Trećom hipotezom tvrdili smo da učenici petog razreda ne pokazuju veliko interesovanje za čitanje narodnih priča, nasuprot našim vjerovanjima i rezultatima prethodnih istraživanja, ispitani učenici su pokazali veliko interesovanje za čitanje narodnih priča.

Odgovarajući na pitanja otvorenog pitanja, učenici i nastavnici su pokazali da postoje problemi u razumijevanju poruka narodnih priča od strane učenika, tj. da učenici ne razumiju poruke narodnih priča, čime je potvrđena naša četvrta hipoteza.

Daljom statističkom obradom prikupljenih podataka došli smo do zaključka da anketirani nastavnici vole da rade obradu narodnih priča, ali sa druge strane smatraju da je obrada ovog gradiva zahtjevnija i da je potrebno da se dodatno angažuju kako bi motivisali učenike i objasnili im nepoznate riječi. Na ovaj način potvrdili smo i hipotezu broj pet.

Ispitani nastavnici su u istraživanju u velikom broju, 89% njih, izjavili da koriste savremena nastavna sredstva za motivisanje učenika. Međutim, kada smo tražili da navedu na koji način učenicima objašnjavaju nepoznate riječi oni navode sljedeće metode: sinonime (14), slikovito (11), primjerima iz života (9), korišćenjem riječi iz udžbenika (3) i objašnjavanjem svakodnevnog života. Nijedna od metoda koje su naveli nastavnici ne uključuje savremene medije pri intepretaciji i motivisanju učenika. To je potvrdilo naše vjerovanje, odnosno našu šestu hipotezu.

Neophodno je ne gubiti iz vida da se radi o malom istraživanju, istraživanju na malom uzorku, pa bi za njihovo potvrđivanje bilo adekvatno sprovođenje srodnog istraživanja na većem uzorku. Svakako da rezultati do kojih smo došli mogu da posluže kao dio polazne osnove za neka naredna istraživanje.

3. Literatura

1. Čutović, M. (2014). *Metodička interpretacija basne u mlađim razredima osnovne škole*. Užice: Učiteljski fakultet u Užicu.
2. Deretić, J. (2011). *Istorija srpske književnosti*. Zrenjanin: Sezam Book.
3. Gojšić, P. (2016). *Bajke koje pomažu djeci*. Pula: sveučilište u Puli.
4. Ilić, (2014). Pedagoške implikacije Pijažeove teorije intelektualnog razvoja za nastavu i učenje. *Inovacije u nastavi*. 26, 100-113.
5. Janićijević, V. & Mitrović, M. (2020). Školska lektira i kulturno pamćenje. Sadržaji nacionalne književnosti u nastavnim programima za srpski jezik na mlađem osnovnoškolskom uzrastu. *Annales Universitatis Pedagogica Cracoviensi – Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia*. 11, 141-152.
6. Janjić, J. (1998). *Usmena narodna književnost*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
7. Marković, S. (2020). *Interpretacija narodne književnosti u razrednoj nastavi*. Jagodina: Fakultet pedagoških nauka Univerziteta u Kragujevcu.
8. Milatović, V. (2011). *Metodika nastave srpskog jezika i književnosti u razrednoj nastavi*. Beograd: Učiteljski fakultet.
9. Nikolić, M. (1999). *Metodika nastave srpskog jezika i književnosti*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
10. Petrović, Ž. (1965). Principi i primeri interpretacije književnog teksta. *Nastava književnosti i jezika na prvom i drugom stupnju školovanja*. Beograd: Zavod za osnovno obrazovanje i obrazovanje nastavnika. 28-68.
11. Predmetni program za Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost (2017). Podgorica: Zavod za školstvo.
12. Rosandić, D. (1977). *Nastava hrvatskosrpskog jezika i književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
13. Samardžija, S. (2011). Usmena književnost srpskog naroda. *Književnost i jezik*. (58/3-4) 187-228.

14. Sikimić, B. (1996). *Etimologija i male folklorne forme*. Beograd: Instiut za srpski jezik SANU.
15. Smiljanić, V. (1999). *Razvojna psihologija*. Beograd: Centar za primijenjenu psihologiju Društva psihologa Srbije.
16. Stanisavljević, V. (1991). Naša narodna književnost. Gornji Milanovac: *Dečje novine*.
17. Stojanović, B. (2011). Savremena nastavna tehnologija i narodna književnost. *Inovacije u nastavi*, 24, 103-109.
18. Stojanović, B. (2013). Vaspitne vrednosti tekstova u čitankama za mlađe razrede osnovne škole. U Denić, S. (Ur.) *Književnost za decu i njena uloga u vaspitanju i obrazovanju dece školskog uzrasta*. Vranje: Učiteljski fakultet u Vranju. 351-361.
19. Stojanović, B. (2014). Metodički pristup delima narodne književnosti. *Godišnjak Učiteljskog fakulteta u Vranju*. 5, 415-426.
20. Stojanović, B. (2017). Integrativni pristup narodnoj književnosti – potrebe i mogućnosti. *Godišnjak Pedagoškog fakulteta u Vranju*. 8 (2), 121-140.
21. Stojanović, B. (2017). Narodna književnost na Balkanu u funkciji očuvanja humanosti. Niš: Univerzitet u Nišu.
22. Stojanović, B. (2021). Mesto narodne književnosti u nastavnom program i čitankama za mlađe razrede osnovne škole. Pedagoški fakultet u Vranju. Preuzeto: 31/08/2022. u 17.32h sa: [Буба Стојановић: Место народне књижевности у наставном програму и читанкама за млађе разреде основне школе - ИНАКУ \(inaku.mk\)](#)
23. Vučković, D. (2012). Čitalačka interesovanja učenika petog razreda osnovne škole. *Književnost za djecu i omladinu – nauka i nastava*. (15) 195-211.
24. Vuković, N. (1989). *Uvod u književnost za djecu i omladinu*. Jagodina: Univerzitet u Kragujevcu.
25. Zadravec, K. (2019). Usmenoknjiževni oblici namijenjeni djeci. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

4. Prilozi

Prilog 1: Anketni upitnik za nastavnik

Ime i prezime: _____

1. Imate li problem u pripremanju časa za obradu narodne priče?

---

2. Zahtjevnije je pripremiti čas obrade:

- a) narodne priče
- b) autorske priče.

3. Koji su najčešći problemi pri interpretaciji narodne priče?

- a) Pripremanje za čas
- b) Tumačenje nepoznatih riječi
- c) Motivisanje učenika za čitanje narodnih priča
- d) Nešto drugo

4. Na koje načine najčešće interpretirate narodne priče?

---

5. Da li volite da radite na narodnim pričama?

- a) Da
- b) Ne

6. Na koji način motivišete učenike za čitanje ili slušanje narodnih priča?

- a) Primjenom nastavnih sredstava
- b) Razgovorom
- c) Neki drugi način

7. Da li koristite savremena nastavna sredstva za motivisanje učenika?

- a) Da
- b) Ne

8. Kako djeluje primjena nastavnih sredstava na razmišljanje narodnih priča od strane učenika?

- a) Učenici su uspješniji u razumijevanju narodnih priča
- b) Nema pozitivnih efekata
- c) Učenici se lakše motivišu
- d) Negativan uticaj nastavnih sredstava

9. Koliko su učenici zainteresovani za čitanje narodnih priča?

- a) Malo
- b) Veoma
- c) Nimalo

10. Po Vašem mišljenju, da li učenici pokazuju veće interesovanje za čitanje narodne u odnosu na autorsku priču?

- a) Da
- b) Ne

11. Da li imate poteškoće u tumačenju nepoznatih riječi u narodnim pričama?

- a) Da

- b) Ne
- c) Ponekad

12. Na koji način objašnjavate učenicima nepoznate riječi narodnih priča?

---

13. Imate li problem u tumačenju poruka narodnih priča?

- a) Da
- b) Ne
- c) Ponekad

14. Na koji način upućujete učenike na poruke narodnih priča?

---

15. Imate li poteškoće u objašnjavanju poruka narodnih priča učenicima?

Prilog 2: Test za učenike

Ime i prezime: _____

1. Je li poznat autor ove priče?

- a) Jeste
- b) Nije

2. Kako zovemo takve priče? (Kojoj vrsti pripadaju takve priče?)

- a) Narodne priče
- b) Autorske priče

3. Voliš li da čitaš ovu vrstu priča?

- a) Da
- b) Ne
- c) Ponekad

4. O čemu govori ova priča?

- a) O složnoj braći
- b) O braći svađalicama
- c) O nečemu drugom

5. Kako objašnjavaš rečenicu iz teksta: „Lako je grabiti ondje gdje nema ko da čuva, kad se čuvari među sobom svađaju.“?

- a) Zajedno smo jači
- b) Na muci se poznaju junaci
- c) Zrno po zrno pogača

6. Čega se otac dosjetio?

---

7. Šta su sinovi naučili iz tog primjera?

- a) Da treba da budu snalažljivi

- b) Da treba da budu složni
- c) Da treba da budu snažni

8. Šta smo mi naučili iz ove priče – koja je poruka priče?

Prilog 3: Tekst priče

Sedam prutova

Narodna priča

Imao otac sedam sinova, sedam svađalica. Svađajući se, zanemariše sav kućni posao, i sve im pođe naopako.

Bilo je sebičnih i rđavih susjeda koji su se radovali njihovoj neslozi i njihov nazadak skretali su na svoju korist. Lako je grabiti ondje gdje nema ko da čuva, kad se čuvari među sobom svađaju.

Vidjevši da će biti zlo i naopako, otac se zabrine pa jedanput okupi sinove oko sebe, pokaza im sedam prutova koji su bili čvrsto povezani u jedan snop, pa reče: –Onome od vas koji prelomi ovaj snop daću deset dukata.

Sva sedmorica su, na sve načine, pokušali da prelome snop od sedam prutova, ali nisu uspjeli, te na kraju svaki od njih reče da ne može.

Onda im otac reče: – To je lako učiniti, čudi me da niste mogli.

Zatim odreši kanap kojim je vezao snop, prutići se razmakoše, a on ih sve jedan po jedan prelomi bez po muke.

Sinovi se nasmijaše i rekoše: – Lako je tako! To može i dijete da učini!

– To vam je, djeco, vaša slika i prilika. Ne budete li snop, bićete sedam prutova koje, kako rekoste, svako dijete može da slomi! – odgovori otac.